

Festa Major Sant Vicenç '92

SUMARI

Salutació	2
L'empedrat del carrer major...	3
Dret civil català	4
Debat: Turissa proposa	5-6
L'església parla	7
Debat de l'autovia	8-9-10-11
Un port a Futadera?	
La Babel de les arts, ahir	12
La Babel de les arts, avui	13
El nostre oasi	14
Toponímia de la Serra de Cadiretes	15-16-17-18
Xerrada amb Delfi Nadal, es taper més vell de Tossa	19-20-21
Associacions tossenques	22
El nostre poble	23-24-25
Amenitats	26
En català, si us plau	27
Llum de teia	28
Jamaica segons Umpah-pah	29-30-31-32

PREU: 250 Ptes.

2a. ÈPOCA
TOSSA DE MAR
Gener 1992
Any III Número 6
Impres en paper reciclat

Edita: Ajuntament de Tossa
Coordinació: Assumpta Taberner
Consell de redacció:
V. Esteban Darder - E. Bernabeu - M. Aguilar

UMPAH-PAH

Salutació

La necessitat d'explicar històries i molt més la necessitat de creure-les ha unit en la complicitat dues menes d'éssers simpàtics: el que escriu i el que llegeix. Cròniques, llegendes, històries, veritats o veritats a mitges. El plaer de llegir és encara més gran quan llegim coses que ens parlen de nosaltres mateixos, del medi que ens envolta i que reconeixem, d'experiències vinculades amb la nostra existència. I tant se val que el plaer del que escriu, quan el tema és aquest punt de referència vàlid per tota la comunitat, que remou la memòria recent, la llegendària o la històrica, és el més gran que pugui sentir.

Els tossencs tenen molta memòria. Són dels que perdonen però no obliden perquè la necessitat d'explicar les coses va amb la seva naturalesa i expliquen les coses que passen barrejades amb les que no passen, i sovint l'interessat és l'últim d'assabentar-se'n. Perquè el que explica, incapaç de sostreure's a la temptació de posar-hi la seva cullarada, afegeix un bocí més de fantasia a la història. És així que és tan difícil discernir les històries de les llegendes. En virtut del bon vici dels tossencs s'han fos de tal manera que ves a saber. I quan algun tossenc demana d'alguna història si és veritat o no, sabem que ho fa amb una ganyota de complicitat envers l'interlocutor com aplaudint la part d'enginy amb què el que li explica la història l'ha engalanada.

Ja hem dit que els tossencs tenen molta memòria. És per això que davant les publicacions de la seva època i de la seva vila disfruten doblement perquè s'hi reconeixen. Troben per escrit allò que ja saben. Com a molt, hi afegeixen alguns matisos. Amb la Revista Turissa passa això. Al llarg de les seves etapes ha anat compilant un bon capítol de la nostra història perquè la memòria perduri: la Tossa de les Institucions i la Tossa folclòrica, la visita d'en Fraga i les tonyines més grans, les peripècies del C.I.T. i l'evolució del futbol, les llegendes antigues i els homenatges de rigor.

Avui us arriba en una nova etapa la Turissa, la de sempre, amb algun any més perquè per les revistes, com per als homes, els anys no passen en va.

Maria del Pilar Mundet i Torres.

- Alcaldessa -

Dades documentals sobre l'empedrat del carrer major de Vila Vella i el portal del museu que dóna al Codolar

A l'arxiu de la nostra parròquia es conserven, afortunadament, tots els llibres sacramentals que la vida religiosa dels tossencs ha generat durant els últims 400 anys. És un patrimoni documental preciós, essencial per conèixer la mentalitat dels nostres avant-passats,

Panoràmica de Tossa on es pot veure la paret del pati que el 1666 compraren Riera-Vern, i la porta per sortir de llur casa cap al Codolar.

el batec quotidià de la vida i de la mort a la vila i per estudiar-ne la demografia, almenys fins a la introducció del Registre Civil.

A vegades, contenen també altres notícies, anotades entre un baptisme o una defunció, que, per llur caràcter excepcional, varen impressionar un rector o un seu coadjutor. Són petites esclatxes oblidades de la nostra història. Així, per exemple, ens assabentem que el dia 21 de febrer de l'any 1595 fou *dia de molta neu* o que el 28 de setembre de 1678 i el 14 de gener de 1684 hi varen haver *dos diluvis* (del segon n'he parlat en el núm.2 d'aquesta Revista). O que, -i és el cas que ens interessa,- *lo present any de 1635 se feu lo empedrat des de la plaça fins a las escaletas de la Iglesia.* Notat per mi Jaume Mascord Rector.

Fins aleshores, doncs, el carrer major de vila vella (el que des de la plaça d'armes puja a l'església passant per davant de la casa del batlle natural, avui Museu) era simplement traçat sobre la roca. Empedrar-lo representà un esforç econòmic i tècnic tan important que l'obra perdurà en la memòria col·lectiva per molt de temps. En efecte, el record era encara ben viu almenys 40 anys després quan el rector Mascord (rector des de 1673 a 1706) volgué deixar-ne constància en el llibre dels òbits.

Una altra font d'informació molt important són els registres notarials. Els

catalans de l'Antic Règim anaven molt sovint a cal notari, bé per una transacció econòmica, bé per donar fe pública a un pacte, a una concessió, etc. Així és que entre les escriptures del notari Acaci Riera i Bernich figuren dos documents que fan referència a la família Riera, batlles naturals de la vila des de 1371.

El 9 de desembre de 1666 Maria Riera i el seu marit Joan Vern, metge, aleshores propietaris de la casa que avui dia alberga el Museu Municipal, varen comprar a Pere i Salvador Gotarra, pare i fill negociants, el pati que aquests tenien a fora de les muralles al costat de la torre del Codolar. El pati, que molts tossencs de edat encara recorden, era tancat amb

Empedrat original de 1635

una paret i la porta es trobava molt a prop de la torre. L'escriptura ens diu que afrontava a llevant amb la torre del Codolar i amb la casa Riera, a migjorn amb la cala del Codolar i a tramuntana i ponent amb hereus de Damià Morè mitjançant el carrer que porta al Codolar.

Pocs mesos després de la compra, el 7 de març de 1667, els cònjuges Vern-Riera demanaren i obtingueren de fra Gaspar de Casamitjana i d'Erill, abat de Ripoll i senyor de la vila, castell i terme de Tossa, que aleshores es trobava a Tossa, llicència per obrir una

porta en la muralla facilitant, així, l'accés al pati.

El permís comportava cert risc per la seguretat dels vilatants i l'abat es volgué assegurar que la nova porta fos la més forta possible. Disposà, doncs, que *lo portal que se obrirà hi.s farà en dita paret o muralla haja de tenir una porta aficada en dita paret ab sos golfos forts de ferro y aquella dita porta sie de fusta de tres o quatre dits de gruxa y tota ella ben feta tencant-se de part de dins ab son forrellat de ferro.*

Heus així com el sentit històric d'un rector i uns documents notarials han permès que no caiguessin en oblit les dates de la obra més important realitzada pels tossencs durant la primera meitat del segle XVII i la de l'obertura de la porta del Museu que dóna al Codolar. El fet de poder conèixer la data exacta de la construcció de l'empedrat ens permet establir una més intensa relació amb els nostres avantpassats i sentir viva aquella fina trama que es crea entre les coses i les persones. Trencar-la pot obrir una ferida de difícil cicatrització, perquè el passat és molt fràgil, el podem deformar o cancel·lar en un no res, amb una decisió deguda al poder que tenim els vius i que els morts ja han perdut.

MARIO ZUCCHITELLO

Estat actual de l'empedrat de Vila Vella

DRET CIVIL CATALÀ: UN DRET DE TOTS ELS CATALANS

Totes les nacionalitats tenen quelcom de distintiu, quelcom que les identifica alhora que en diferencia unes d'altres. Catalunya disposa d'unes institucions, d'una llengua, d'una dansa, d'un caràcter i tarannà de la seva gent, i també té un ordenament jurídic propi de procedència clara i definida: el Dret Romà.

Moltes vegades pensem en el Dret com en una cosa complexa, complicada, un gran garbuix de lleis, reglaments, decrets...però hem d'adonar-nos de que el Dret resulta en certa manera un mirall de la societat en què s'aplica: un ordenament avançat i novedós correspon a una societat que avança i fa futur, mentre que un ordenament arcaic i inútil fa per una societat retrassada o poc propensa a modernitzar-se.

Aquesta última asseveració que a primer cop d'ull pot semblar del tot coherent resulta sumament matisable quan entrem a fons en la realitat que toca viure a moltes societats. Així, Catalunya, que sempre ha estat un motor de progrés, una punta de llança, un país que treballa amb els peus al present però la ment en el demà, hauria estat considerada com una societat tancada, oposada al progrés, en veure que llur Dret autòcton es trobava tant limitat en aplicació, però aquesta limitació mai o quasi mai és atribuïble als catalans, sinó a aquells que com l'actual Govern Central pretenen ofegar per la via que sigui -en aquest cas la jurídica- tot detall, element, factor, que pugui suposar un enfortiment encara més elevat del sentiment nacionalista i quin de més idoni que un Dret per al seu poble.

Avui per avui, el Govern de la Generalitat de Catalunya per mitjà del Parlament ha legislat en matèria tan vital com les filiacions, i les successions intestades, i el Govern Central ja ha interposat el recurs de torn tot al·legant que els catalans hem de regir-nos per les disposicions ja existents i en defecte per les d'àmbit estatal en aquestes matèries. Fil a l'agulla i analitzem-ho. L'article 149,1,8 de la Constitució de 1978 disposa que l'Estat té competència exclusiva sobre la legislació civil, SENS PERJUDICI de la CONSERVACIÓ, MODIFICACIÓ i DESENVOLUPAMENT dels drets civils, forals o

especials per part de les COMUNICATS AUTÒNOMES allà on n'hi hagi. L'article 7 de l'Estatut de Catalunya de 1979 indica: "les normes i disposicions de la Generalitat i el dret civil de Catalunya tindran eficàcia territorial..."

L'article 9.2 del mateix Estatut encara va més enllà i en concordança amb el disposat per la Constitució Espanyola exposa: "La Generalitat de Catalunya té competència exclusiva sobre...la conservació, modificació i desenvolupament del dret civil català".

Els recursos presentats per Madrid a les últimes iniciatives legislatives del Parlament Català són irrisoris i s'enfosen per la seva pròpia manca d'arguments jurídics, ja que la Constitució és taxativa i contundent: "conservació, modificació i desenvolupament". És que a Madrid pretenen que ens conformem amb conservar? És que no saben que conservar en el món jurídic implica necessàriament modificar i desenvolupar? o és que es pensen que conservar lleis vol dir canviar-ne les enquadracions o les edicions?

Per conservar una llei cal adaptar-la als nous temps, i si el Dret Català regula minsament aquell aspecte, suposa legislar-ne a fons, perquè així ho permet la Constitució i l'Estatut quan diu "desenvolupament". Val més que es guardin els arguments dels recursos com a exemple de retòrica "made in règimen anterior" i els posin als llibres de text com a exemple de com es justificava l'injustificable en aquella època. Tal com vàrem defensar la catalanització de les matrícules dels nostres vehicles cal que defensem el que és ben nostre com és el Dret Català, intentant salvar-lo de la mort lenta i agònica que voldrien certs dirigents.

Ah! Un consell: exigiu que la documentació jurídica que us afecti estigui redactada en català: contractes, escriptures, actes,...perquè serà un pas endavant en la normalització lingüística del nostre dret.

FRANCESC FONALLEDAS I CAPDEVILA

TURISSA PROPOSA: INDEPENDÈNCIA?

UNIÓ DEMOCRÀTICA

Unió Democràtica de Catalunya confirma una vegada més el seu suport als pobles de les Repúbliques Bàltiques i a les Institucions que, legítimades per la via democràtica, els representen. Mitjançant el reconeixement del dret d'autodeterminació que les assisteix, empara, d'altra banda, els processos d'independència lliurement decidits demanant, com ho ve fent fa mesos, el seu reconeixement i una estreta cooperació per part de la Comunitat Internacional.

Unió Democràtica de Catalunya, per idèntiques raons subratlla també que tant a Croàcia com a Eslovènia ha tingut lloc una profunda democratització, que ha donat com a resultat que aquestes dues Repúbliques siguin rígides i administrades per Institucions democràticament legítimades i controlades. Amb la declaració d'independència dels seus Estats han expressat, amb conformitat amb el dret d'autodeterminació, la voluntat del seus pobles. Per això UDC demana a la CEE i als seus Estats membres que s'adhereixin al costat dels demòcrates a Eslovènia i Croàcia condemnant l'acció brutal i il·legítima que l'exèrcit iugoslau practica avui contra Croàcia, con abans ho féu contra Eslovènia.

Unió Democràtica de Catalunya vol posar de relleu la seva satisfacció pel fet que hagi estat la família democristiana europea la que hagi defensat d'una manera més rotunda el dret d'autodeterminació de tots els pobles i l'accés al procés d'independència lliurement escollit pels esmentats. Satisfacció que és extensible al fet que hagin estat els governs demòcrata-cristians els que en el marc comunitari hagin pressionat més en favor del reconeixement dels drets d'aquests pobles.

Unió Democràtica de Catalunya, que ha defensat sempre i defensa ara per Catalunya com a nació, els mateixos drets que ara ho fa en pro de les Repúbliques citades i que en conse-

qüència empara que hagi ciutadans, institucions i forces polítiques que vulguin concretar l'autodeterminació per la via de la independència, renova avui els seu compromís de treballar sempre, i ara una vegada més, per la sobirania del nostre poble amb l'expressa voluntat de cedir-ne part d'aquesta, en l'exercici dels seus drets, en favor d'un marc superior.

Així és com des del 7 de novembre de 1931 Unió ha defensat com a ideal un fòrmula confederal per Espanya i com, des de fa ja vèries dècades, conjuntament amb tots els partits demòcrata-cristians europeus, defensa una fórmula federal per Europa, que en base al principi de subsidiaritat i al reconeixement de la identitat dels pobles que la integren, garanteixi la personalitat nacional de Catalunya amb graus de sobirania política i econòmica suficients per les nostres aspiracions, en el marc d'una Europa unida que en el seu projecte final ha de sustentar-se en les nacions i no en els estats.

•••••

QUÈ VOL DIR AVUI INDEPENDÈNCIA NACIONAL A EUROPA?

Quan em van demanar que fes un article sobre la independència per a aquesta revista, hagués preferit fer un examen de matemàtiques dels més difícils. Sens dubte seria més senzill.

Parlar ara d'independència a les portes del Mercat Únic Europeu després de l'última cimera de Maastricht per accelerar la unió política i econòmica d'Europa és força delicat.

Potser hauríem de fer-nos algunes preguntes abans. Independents, de qui? Independència, per què?

Existeixen fórmules alternatives d'afirmació nacional?

Els socialistes catalans hem apostat per un model d'Estat, i aquest model és

el Federalisme.

Després de llegir alguns llibres de Ciència Política, una definició de Federalisme clara i fàcil d'entendre és la que dóna el meu company de partit Lluís Ma. de Puig -diputat al Congrés de Diputats a Madrid- en un article que ell titula "El Federalisme com a idea". EScriu, Lluís Ma. de Puig, que Federalisme vol dir associació, unitat, aliança i comportament. Sobretot la idea de compartir, **de combinar autonomia i cooperació** per donar sortida al fet que no hi ha majories o minories simples, sinó que les majories estan compostes de grups diversos, que tenen tot el dret a veure respectades les seves aspiracions a mantenir la seva identitat com a grup.

Per això, el Federalisme com a forma d'Estat respon a la necessitat de pobles i estats d'organitzar-se per cobrir objectius comuns, amb la suficient unió per fer-ho possible, **però també amb la suficient separació per preservar les seves identitats col·lectives.**

He dit abans, que parlar d'independència a les portes d'una Europa unida, era quelcom delicat, ja que, independència vol dir l'existència d'un estat sobirà. Ser europeus, vol dir cedir sobirania. Què quedarà d'aquí a un anys, de les sobiranes que tenen avui els estats? Ja ara, una llarga llista de temes econòmics, financers, de l'agricultura, l'ecologia, els transports, els avenços tecnològics depenen de Brussel·les.

"El discurs independentista ha de renovar-se i posar-se al dia, si no vol distanciar-se de la realitat, esdevenir obsolet i motiu de confusionismes polítics i d'energies malgastades". Aquesta és la reflexió que ens fa el nostre company Carmel Rosa, en un article sobre els límits de la independència nacional a Europa.

Cal també fer esment a la història i a dos dels homes que més han lluitat per la identitat catalana. Ahir, el dia de Nadal -escric això el dia de Sant

Esteve- es va inaugurar, a la Plaça de Catalunya de Barcelona, un monument a Francesc Macià, i, recordant-lo a ell també recordem el ban del 14 d'abril de 1931 quan proclamà la República Catalana.

"Catalans: ·

Interpretant el sentiment i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, **proclamo la República Catalana com Estat integrant de la Federació Ibèrica...**"

També el nostre President, màrtir, Lluís Companys, el 6 d'octubre del 1934, proclamà l'Estat Català dins de la República.

En ambdós casos, Macià i Companys es mantingueren en el marc de l'Estat Espanyol, però **propiciant estructures federals.**

Són fets històrics que convé recordar.

És bona la idea d'un Estat Federal membre de la Federació Europea? Els socialistes catalans apostem a favor.

Xavier Domènech i Frisuelos
1r Secretari del P.S.C. a Tossa de Mar

.....

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

En tractar el tema de la independència de Catalunya envers l'Estat Espanyol, normalment caiem en demagògies, maximalismes i frases fetes, però

l'assumpte es força espinós i complex com per poder al·ludir-les. També crec que el mot "independència" en el seu estricte significat, voler-lo aplicar és utòpic i cal matisar-lo amb molta prudència. Per tant, després d'aquesta breu introducció aclaridora, faré més reflexions personals, però intentant plasmar el pensament ideològic del meu partit, ERC, que és l'únic amb representació parlamentària que inclou la paraula "independència" en el seu programa polític i en la seva declaració ideològica.

Estic segur que la majoria dels catalans, més d'una vegada ens hem plantejat el tema i que visceralment tots portem quelcom d'independentistes dintre i no només nosaltres, sinó que ja ens ve dels nostres avantpassats i segurament ho patiran els nostres fills. També crec que fora de Catalunya, on es parla castellà hi ha una mena d'anticatalanisme. Per aquesta gent nosaltres som uns cobdiciosos pagans, que no parlem "en cristià" i que en to despectiu se'ns ha batejat com a "Polacos". Per a nosaltres, que més que cobdiciosos som pragmàtics i analistes, ja hi coincidim, amb aquesta gent, amb això de "pagans", "pagans" sí, però del verb "pagar", i si no fos així no ens caldria reivindicar res, perquè ja ens haurien donat una coça al cul. Tampoc cal exagerar ni fer-ne proselitisme.

Posant-nos seriosos, crec que Catalunya com a país porta una càrrega que no ens deixa desenvolupar amb l'agilitat de què som capaços i que ens

trobem condicionats i cohibits al moment d'actuar d'acord amb els nostres propis criteris.

Malgrat tot, crec que la independència de Catalunya envers l'Estat Espanyol és possible, i que hi estem en el camí. Avui som testimonis de la metamorfosi que s'està produint a Europa. Les fronteres dels països fins ara tradicionals s'esquerden i resten protagonisme en benefici de la sobirania de les nacions que els formen. Avui els polítics parlen de mancomunat-econòmica i políticament i al reconeixement dels pobles com a tals. Per tant, ERC aposta per la independència de Catalunya envers l'Estat Espanyol, una Catalunya integrada en una comunitat de nacions europees, on se'ns reconegui com a poble català, se'ns respecti com a tal i poguem tractar-nos de tu a tu amb qualsevol.

NOTA:

- **La delegada local del C.D.C. ens manifesta que el seu partit no troba adient participar en unes opinions que poden produir polèmica.**

Agraïm a l'anterior director J. Cullell que hagués tornat a revifar aquesta revista, la qual ara nosaltres volem portar endavant.

Si algun empresari de Tossa hi vol publicar la seva publicitat pot adreçar-se a la Casa de la Cultura. Av. Pelegrí, 8.

Les cartes dirigides al Director es publicaran si van degudament signades i documentades.

La revista Turissa no comparteix necessàriament les opinions de les persones que hi escriuen.

**Per subscriure's a la revista Turissa podeu adreçar la vostra correspondència a la Casa de la Cultura.
Av. del Pelegrí, 8, Tossa de Mar.**

Estem massa compromesos amb el món

L'home, avui, es mou per inèrcia, per instint, cansat, sense il·lusió. Les forces dinàmiques que mouen els fils de la vida, ens empenyen des de fora, ens obliguen, ens manipulen, ens guanyen.

És allò de: NO VOY, ME LLEVAN i ¿ DONDE VAS VICENTE? DONDE VA LA GENTE.

No vivim convençuts, sinó vençuts. No mirem l'ideal; ja estem contents si podem anar sortint del pas. No podem viure el nostre ideal, que respon a unes qualitats i als sentiments més profunds. No podem triar; s'ha d'anar a allò que és pràctic, a allò que és fàcil, allò que es troba.

Els altres els mirem amb indiferència, a voltes només hi veiem el reflex dels nostres propis problemes. Dels altres, sembla que només ens interessa allò que tenen de negatiu.

Els pobres i marginats, mirem d'evitar-los. Només fem atenció al fora de sèrie, a l'anècdota, a l'accident, a l'ídol.

No hi veiem més enllà del nas. Amb prou feines mirem allò més material: la carn, el fang: la part més fràgil i intrascendent. Allò que és moridor. El visible, el palpable, l'immediat. La vista no ens allarga per descobrir els valors interiors; per mirar al cel. Tenim crisi de fe perquè hem posat tota la nostra esperança en nosaltres mateixos i en les promeses dels homes.

A Jesucrist, només ens limitem a considerar-lo com a un home. Com a un SUPER; el "SUPER STAR". Però el que és en ELL fonamental per a nosaltres: la seva condició de FILL DE DÉU, no interessa a no ésser per fer-hi negoci, com s'ha demostrat amb tantes publicacions i pel·lícules: "Los amores de Jesucristo". "La última tentación de Cristo"... o, un Crist folklòric-manifestacions d'aquesta mena no en falten en el nostre país-. En resum, un simple home com qualsevol dels altres.

No dic que no interessi; molt menys que això que hem esmentat defineixi el comportament de TOTS els homes. No podem oblidar que Jesucrist ha estat, és i serà la persona més estimada i més odiada de tots els éssers que han passat per aquest món. Per a ELL, moltes persones en el curs de la història s'hi han jugat la vida i se la jugaran en el futur.

Vull dir la postura de molta gent que tot i la seva fe, Jesucrist viu fora d'ells com un veí qualsevol, que un dia el podem necessitar per fer front a un imprevist, als problemes que se'ns puguin presentar.

Si per a nosaltres, Jesucrist només fos com la roda de recanvi de la nostra vida, amb prou feines significaria res important.

Si no treballa per dins, si no té entrada en el nostre cor, és perquè ja el tenim ple d'altres coses.

Tota realitat que entra en la vida d'un home, té força per a ell. Li és vida en la mesura que és una realitat plena de sentit. O li és mort, quan és un contrasentit. Quan perdem aquesta orientació en el nostre viure quotidià, o no li sabem descobrir, aquella realitat cau en desús o en la monotonia.

Llavors caldrà fer un examen sincer per veure si una realitat tan buida, no és ja inútil...

La vida cristiana té també el perill -si estem distrets-, de mantenir realitats buides de sentit o amb un sentit molt inconcret o malentès.

Com a persones majors d'edat, cal que la reflexió sigui el puntal de la nostra activitat.

Els ulls que són les finestres de l'esperit, el reflex d'allò que tenim a dins, també han d'ésser els qui captin les realitats

exterior per saber a quin món vivim. El món ens ha encomanat els seus gustos; jo diria, el seu disgust, la seva decepció de la vida. No ens estem de res, no tenim res, cada dia som més pobres...

La nostra conversa no és espiritual, perquè la nostra vida és massa mundana. El que nosaltres fem pel bé, no es pot comparar amb el que els altres fan pel mal -sumant-hi el nostre mal.

Avui no és normal, no és ben vist el parlar de Déu fora de l'església. El tenir vocació religiosa, ésser un bon cristià.

Sant Pau diu: "La fe entra per les oïdes": I com creuran si no se'ls predica?

Com mantindrem el foc de l'Esperit, si anem tirant tones de carn per ofegar-lo?

Revistes, pel·lícules, diversos mitjans, el tarannà del món, la vida de molts cristians, és un contrasentit que ofega la vida sobrenatural.

Llavors obrim els ulls: Si tota realitat que entra a la vida dels homes té força per a ells, digueu-me, avui que hi entra a la vida dels homes...

Els hauria d'averkonyir que aquest Crist que encara no ens serveix per viure, sigui avui tan buscat i enyorat per tanta gent, especialment jove, de molts països del món.

Aquest Nadal pot ésser una bona ocasió per retrobar-nos de nou i amb plenitud.

Amb afecte.

Debat de l'autovia

ETS I UTS DE L'AUTOVIA DE LA COSTA BRAVA

L'autovia de la Costa Brava (o la via ràpida que l'ha de recórrer) s'ha convertit en el punt de tertúlia i discussió més habitual d'un temps ençà, i la raó cal cercar-la en el que representa per a tots i cadascun de nosaltres el mot "Costa Brava". Més que un nom bonic o d'atracció fàcil i massotera, el qualificatiu que es donà a la costa que va des de la Selva marítima fins als extrems de l'Alt Empordà, respon al marc físic que en aquells moments tenia la zona: des de penya-segats abruptes i gegantins fins a paradisiàques cales vorejades de pins fins al mateix trencant de les onades.

Amb el "boom" turístic catapultat per la pel·lícula "Pandora i l'holandès errant" la Costa Brava sofreix un procés de construcció imparable que trenca tots o gairebé tots els trets que la podien fer mereixedora de l'apel·latiu "Brava": urbanitzacions, hotels, apartament...s'amuntegaren de mala manera i sense cap planificació de fons cercant el benefici ràpid que a la llarga condueix a la crisi segura com ara ens toca viure.

El dissabte 30 de novembre de 1991 un servidor vostre va acudir al debat que sota el lema "L'autovia de la Costa Brava" va tenir lloc a la Casa de la Cultura de Tossa i amb la participació del Sr. Tomàs Pou i Viver (President de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori) com a presentador, i dels ponents Srs. Lluís Lago i Meléndez (Cap de la Secció de Planejament de la Direcció General de Carreteres del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat) i Lluís Mestras i Perpinyà (Enginyer de Camins, Canals i Ports i professor de la Càtedra de Projectes de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins, Canals i Ports de la U.P.C.).

La nostra alcaldessa, Sra. Maria del Pilar Mundet i Torres, fou l'encarregada de l'obertura i tancament del debat, deixant molt clar que la posició de la Casa Consistorial (la de la majoria absoluta dels seus membres) és l'adversa al fet que l'autovia arribi fins a la vila.

Ja en matèria, el Sr. Lago va defensar amb arguments que, si es parlés, en termes econòmics anomenaríem "MACRO" la necessitat i conveniència d'un eix transversal que recorregués tota la Costa Brava de sud a nord i que s'iniciés a Palafolls per arribar en una primera fase fins a Tossa. Aduïa que en la zona compresa entre Llagostera-Sta. Cristina- S.Feliu a Figueres i el seu entorn actualment hi ha

un volum circulatori -ell digué una "bossa" de densitat circulatoria- en que es barregen tres tipus de circulació: la urbana pròpia d'aquestes viles i la interurbana entre elles, la de mig recorregut com són els visitants de cap de setmana, i la de gran recorregut (els que hi circulen de pas o en destí

SOCIETAT CATALANA
D'ORDENACIÓ
DEL TERRITORI

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

L'AUTOVIA DE LA COSTA BRAVA

Dissabte, dia 30 de novembre de 1991,
a les 11 del matí

Casa de Cultura Tomàs Vidal i Rei (Av. Pelegrí)
TOSSA DE MAR

Obertura

Maria del Pilar Mundet i Torres
Alcaldesa de Tossa de Mar

Presentació

Tomàs Pou i Viver
President de la Societat Catalana
d'Ordenació del Territori

Ponències

Lluís Lago i Meléndez
Cap de la Secció de Planejament
de la Direcció General de Carreteres del
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques

Lluís Mestras i Perpinyà
Enginyer de Camins, Canals i Ports.
Professor de la Càtedra de Projectes de
l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers
de Camins, Canals i Ports de la
Universitat Politècnica de Catalunya

Debat

Moderador

Manuel Herce i Vallejo
Enginyer de Camins, Canals i Ports

però que provenen d'altres zones o països). Per la seva part, el Sr. Mestres va optar per proposar un model consistent en la millora -i en el seu cas- el desdoblament de la xarxa viària existent: anar acondicionant la xarxa actual, millorar-la, i on convingui crear-ne de nova.

Després de diverses intervencions dels assistents el moderador Sr. Manuel Herce i Vallejo (Enginyer de Camins, Canals i Ports) va retornar la paraula a la taula i va ésser llavors quan per part del Sr. Lago de la Generalitat i va haver un canvi o més aviat un matis en llur exposició, arribant a afirmar que podria ser que en una primera fase no resultés necessari que l'eix transversal Costa Brava (sigui autovia o autopista) arribés fins a Tossa, doncs la carretera de Tossa a Lloret reuneix les condicions necessàries per absorbir el volum circulatori previsible, quedant doncs en que l'autovia o autopista arribi fins a Lloret i enllaci per una circumval.lació amb la carretera de Tossa, el que suposa evitar els embussos estivals de Lloret i la resta de viles costaneres.

Aquesta posició que és la meua personal -i no únicament en una primera fase sinó que la contemplo com a definitiva a llarg termini-, permet que Tossa millori els seus accessos amb la zona esmentada i que sobretot conservi intacte el seu encara impressionant patrimoni forestal i cinegètic.

Un punt que tothom va trobar a faltar -almenys els pocs que érem de Tossa- fou el tema ja etern de la carretera de Llagostera. Quan el Sr. Lago parlava de l'eix transversal i el "peine" de carreteres cap a la costa, jo em pensava que en parlaria, doncs en el suposat que el nou vial arribés a Tossa ho faria ben lluny de la vila (per les dificultats orogràfiques que suposa el massís de Montllor-Cadiretes-Borrassa com també va constatar Mestras) i per tant caldria millorar la carretera d'accés de l'autovia a Tossa, contràriament, no en va dir ni piu.

Sincerament, crec que amb un nou vial ràpid fins a Lloret que ens eviti haver d'atravessar-lo i una millora substancial a la Carretera de Llagostera (asfaltat de nou i rebaix de certs revolts perillosos) solventem més que satisfactòriament les necessitats que genera la vida de Tossa i les derivades del turisme.

Menció apart mereixen els comentaris, desafortunats al meu entendre, que el tan mencionat Sr. Lago va fer de la carretera a Sant Feliu de Guíxols, qualificant-la de "Camino de cabras", de "cosa que ni mereix considerar-se carretera"...doncs bé, estic completament segur que aquesta forma part de l'atractiu turístic de la zona com ho demostra l'enorme volum d'autobusos que hi passen amb l'únic motiu de veure un trosset de Costa encara "Brava" a excepció de 4 o 6 nyaps un d'ells encara força recent. Aquesta carretera en té prou amb unes bones proteccions al costat de les penyes i d'un repàs de tant en tant al seu asfaltat. No és una carretera d'enllaç, és una carretera per anar-hi a 40 o 50 km/h i aturar-se als miradors existents per contemplar aquesta meravella de la natura.

Si pensem que el fantasma de la crisi turística desapareixerà creant autovies i autopistes fins a la mateixa costa o a pocs quilòmetres d'ella anem ben errats, i el que és un fantasma es convertirà en una realitat, en una situació on canviarem turisme selectiu per turisme de masses, aquest turisme que tant ha deteriorat la imatge d'altres viles de la costa i que ja comença a fer-ho de Tossa.

D'acord que unes bones comunicacions és un element a tenir present en l'oferta turística, però el

Sr. Joan, Josep, Pere, Miquel, Rafel...que vingui a Tossa no s'emportarà cap fotografia de les nostres carreteres, el que s'emportarà dins el seu record i la seva memòria és la imatge d'una vila bonica, acollidora, on s'hi pugui descansar i s'hi trobi una bona qualitat de servei, un entorn natural ben net i conservat on hi pugui fer caminades i estades, una Tossa per gaudir-ne sanament.

Avui per avui, qui vol venir a Tossa pels seus atractius propis hi ve igualment com hi vindrà quan ens arrangin els vials esmentats i el que hem d'intentar salvaguardar és l'encant i tradicions de la vila que ens ha fet i farà sempre diferents.

Als qui pretenen que l'autovia o autopista arribi fins a Tossa mateix per tal de donar major opció al visitant no selectiu els dono un consell: que se'n vagin caminant fins Es Cars, Sa Vinya d'es Fuster, Sa Boquera...i que observin amb deteniment el sembrat de deixalles que malmeten el bosc tot i haver-hi cubells d'escombraries a disposició, o podent recórrer a una bossa qualsevol on dipositar-ho i lleçar-ho després.

El Massís de Montllor-Cadiretes en dues instantànies ben recents, on es pot observar el grandios patrimoni natural que forma aquesta serralada tossenca

Retornant al principi i ja per acabar, cal conscienciar a tots el tossencs de la importància d'aquesta qüestió i analitzar-la a nivell "MICRO" -seguint amb l'analogia iniciada anteriorment- i cal fer-ho amb un debat de caire popular, a nivell de poble, ja que el celebrat el 30 de novembre passat era de caire diguem-ne més general i per això els pocs que érem de Tossa vàrem preferir no intervenir per allò que les qüestions referents a Tossa -per més abast que tinguin fora de la vila- s'han de coure a casa.

En fi, cal reflexionar, ja que el tema de l'autovia porta tot un rerafons que va molt més enllà de la comoditat en la conducció: si diem sí a una autovia-autopista fins a Tossa estarem hipotecant el futur de futur de Tossa, el futur de noves generacions.

No voldria acabar sense un colofó escaient com són unes paraules pronunciades per un tossenc ja traspasat i que no s'han de treure de context però sí examinar tot el contingut de fons que suposaven i suposen: "Encara hauríem de fer més forats a les carreteres de Tossa" (1)

FRANCESC FONALLEDAS

(1): la frase en qüestió era pronunciada per en Josep Vall.llosera q.e.p.d.

L'AUTOPISTA I TOSSA

No fa massa dies hi va haver a la Casa de Cultura una xerrada-col·loqui sobre l'anomenada "Autopista de la Costa Brava". M'agradaria aprofitar aquesta ocasió per fer unes quantes reflexions sobre aquest tema.

L'autopista de la costa, que ara s'acaba a Mataró, es continuarà fins a Palafròlles. Aquest tram sembla ser que ja està pressupostat i aprovat. El següent tram encara està en estudi. La idea és que continuï des de Palafròlles i passi per Blanes i Lloret. En principi aquest recorregut no porta massa polèmica i tant els Ajuntaments com la Generalitat estan d'acord en el seu traçat. A partir de Lloret la cosa es complica, perquè hi ha la possibilitat de continuar fins a Tossa, o bé que faci un gir a l'esquerra i enllaci amb la carretera comarcal que passa per Vidreres en direcció a Sant Feliu i Costa Brava Nord. Si es decideix que arribi a Tossa el problema de la seva continuació torna a aparèixer, ja que es pot anar en direcció Nord trencant el Massís de Cadiretes o bordejar-lo cap el Nordoest i anar a trobar la Comarcal esmentada anteriorment.

Un cop presentat en línies molt generals el projecte de l'autopista al seu pas per Tossa ens hem de fer la següent pregunta:

És bo per a Tossa que hi arribi aquesta autopista?

La resposta a aquesta pregunta s'ha de fer tenint en compte quatre factors que poden quedar-hi afectats amb la seva construcció: Comunicacions, Turisme, Medi Ambient i Qualitat de vida.

a) Comunicacions.

"Si l'autopista arriba a Tossa ens serà fàcil i ràpid anar i venir de Barcelona".

És cert això? Pensem durant uns instants què és el que ens produeix més retard en els viatges a Barcelona. Són dues coses: les entrades/sortides de Barcelona i travessar Lloret durant la temporada alta. Els accessos a Barcelona no queden millorats per la construcció de l'autopista i, per tant, no és un factor determinant en cap aspecte. Travessar Lloret és un problema que quedarà resolt quant l'autopista arribi fins allà i la circumscribeixi. No depèn, per consegüent, de construir el tram fins a Tossa. A més, la carretera de Tossa a Lloret està en molt bones condicions i no té cap problema en absorbir el trànsit de vehicles durant tot l'any, fins i tot a la temporada d'estiu.

En definitiva, continuar l'autopista fins a Tossa no té cap raó de ser des del punt de vista de millora de les comunicacions. Al contrari, el cost de la construcció d'aquest tram retardaria indefinidament el començament de les obres de millora de la carretera de Llagostera i aquest sí que és un factor important.

La carretera de Llagostera és molt estreta i té uns quants revolts molt perillosos a més de ser altament relliscosa durant molts dies d'hivern. S'hauria de millorar en el sentit de retallar alguns revolts i ampliar la calçada perquè hi poguessin transitar millor els autocars. Això no vol dir fer-ne una de nova, sinó només arreglar-la intentant minimitzar l'alteració del seu paisatge, ja que és una de les carreteres més boniques de tota la Costa Brava.

b) Turisme.

"La construcció de l'autopista fins a Tossa afavorirà l'afluència de turistes al poble".

Això tampoc és cert. Abans hem vist que no millora les comunicacions sinó que les empitjora a l'ajornar la posta a punt de la carretera de Llagostera. Aquesta és una raó, però no l'única ni la més important. Els turistes, i sobretot els de "qualitat", van a passar les seves vacances a llocs que posseeixen una sèrie de valors que ells no tenen en els seus llocs d'origen. Cada cop són més selectius i valoren més el que se'ls pot oferir. Tossa té encara moltes de les característiques que la gent aprecia: bellesa, tranquil·litat, història, netedat, un entorn no degradat, tant a la costa com a les muntanyes que l'envolten, un mar net, etc.

L'autopista suposaria ruptura, degradació, un impacte paisatgístic molt greu que trencaria el fràgil equilibri en el què es troba el poble. A més, s'afavoriria l'arribada dels turistes que s'anomenen de "bocadillo". Aquests arriben pel matí, es porten el menjar en fiambres i passen el dia a la platja per anar-se'n quan es fa fosc. Això no interessa de cap de les maneres. No són pocs els comentaris que he sentit de gent que fa molts d'anys que ve a estiu a Tossa de no tornar-hi més si l'autopista hi arribés.

c) Medi Ambient.

La construcció de l'autopista implica la destrucció d'una part de la zona muntanyosa que separa Lloret de Tossa i d'una part del Massís de Cadiretes, entre Tossa Feliu de Guíxols. Darrera de l'autopista hi hauria un intens moviment especulatiu de compra de terrenys per fer-hi urbanitzacions que alteraria tota l'àrea d'influència de l'autopista, que és com dir tot el terme municipal de Tossa.

**Participant; Maria del Pilar Mundet: Alcaldessa
Tomàs Pou i Viver: Presentador
Lluís Lago i Meléndez: Ponències
Manuel Herce Vallejo: Moderador**

El cost medi ambiental d'aquest projecte seria molt alt, ja que tot aquest massís rocós que envolta Tossa és una de les zones menys degradades i amb més valor paisatgístic i biològic de la Costa Brava.

d) Qualitat de vida.

La qualitat de vida d'una persona, un cop satisfetes les seves necessitats bàsiques, és una conseqüència directe del lloc a on viu. No és el mateix, per exemple, viure a l'Hospitalet que viure a Sarrià que al Casc Antic.

La qualitat de vida a Tossa és molt bona, quasi immillorable. Penseu que hi ha gent a les zones urbanes que cada cap de setmana han de fer més de 200 km de carretera per gaudir una mica del que nosaltres tenim sense cap tipus d'esforç: muntanyes, boscos de vegetació diversa, la "Costa Brava" amb els pins sortint dels penya-segats i quasi tocant l'aigua, un mar blau i net...Es poden fer activitats diverses: pesca, cacera, excursions a bosc, anar en bicicleta, buscar bolets i espàrrecs...

No és una sola d'aquestes coses que eleva la qualitat de vida a Tossa sinó que són totes en el seu conjunt. Us imagineu que seria anar a buscar bolets o a cacera amb l'autopista al costat? O anar a fer un passeig pel bosc amb la impressió de que allò no és bosc ni és res? Sobren més comentaris.

Si l'autopista travessés Tossa, el que quedés ja no seria Tossa mai més. Tota aquesta zona, encara verge i inalterada, que ens envolta l'hem heretada dels nostres avis i pares i l'hem de conservar per als nostres fills i nèts. Ho hem de fer entre tots.

RAMON MIRALPEIX MARQUÉS

PARLEM-NE

Un dels motius de polèmica, més ben dit, un dels comentaris d'actualitat és la conveniència, o no, de la construcció de l'autovia de la Costa Brava i en concret de si aquesta ha d'arribar al poble de Tossa.

Molts dels problemes que hi ha als pobles tradicionalment tancats en si mateixos es concentren bàsicament en una manca de comunicació que fa que tots vulguin tenir raó i imposar les seves idees; el poder imbuït per l'esperit sant, és el santuari de la veritat i, naturalment, per mantenir aquest status és necessari embrollar globalment el factor base aportant-hi varietat d'elements aliens a la realitat per tal que aquesta es distorsioni i sigui més manejívola als interessos pre-concebuts.

La claredat de criteris s'ha d'assumir, projectant-la envers la societat que ens envolta i que forma part del nostre jo col·lectiu; el que no es pot fer és manipular, moltes vegades amb agents externs, la realitat del nostre entorn. La possible degradació ambiental i social provinent d'un suposat allau de turisme barat i "xoriços", comercialment inadequats a les necessitats del poble. S'ha de controlar mitjançant un pla general d'ordenació urbana que no sigui ni especulatiu ni corrupte. Així com per les diferents normes, disposicions i decrets municipals; una societat té el dret, i el deure, de protegir-se, però cap estament pot portar aquesta defensa a un punt d'aïllament punitiu capgirant la intenció primària i convertint-la en imposició dictatorial, és a dir, imposant-se la minoria organitzada a la majoria liberal.

En el seu dia, quan el departament corresponent de la Generalitat de Catalunya presentà l'avant-projecte, el PSC, hi va ésser contrari i va presentar una alternativa que, en el que pertoca a Tossa, és en part força assenyada, ponderada i que reuneix les qualitats de protegir al màxim el medi ambient i la natura. És barat de realitzar i dóna a Tossa la possibilitat d'un creixement harmònic, conjuntant el progrés de les comunicacions amb un reforçament del caràcter únic de Tossa i el seu entorn; i dic en part perquè senzillament ignoraven les necessitats de Tossa.

La construcció d'una carretera alternativa i complementària a l'actual de Lloret (no parlem d'autovia i molt menys d'autopista) és ecològicament asèptica i l'impacte ambiental és mínim. Un estudi sobre el terreny (a l'abast de tothom)

demostra suficientment aquesta afirmació. Seguint l'antiga carretera de Lloret (per can Samada) ens trobem que el camí ja és obert en un 80%; només manca anivellar-la i asfaltar-la. Aquesta nova carretera portaria a Lloret en 7 minuts, a Blanes en 10 minuts i a Vidreres, pòrtic de la Costa Brava, en 15 minuts.

Naturalment s'ha d'actuar complementàriament amb la millora de la carretera. a Llagostera i l'adequació de la de St. Feliu, convertint aquesta en una bona carretera. de cornisa, segura, ben asfaltada, protegida i amb suficients miradors per fer-la un punt obligat de visita. El que sí seria una aberració, tant turística com ecològica, és la continuació d'aquesta autovia (o carretera) pel Massís de ses Cadiretes. En aquest punt ens podríem preguntar si l'avant-projecte volia potenciar la urbanització i port de cala Futadera (presentats l'any 1977)

i que encara es remena, amb l'afegitó actual de Pola-Giverola.

Les necessitats de Tossa per ressorgir turísticament de l'actual apatia són tan urgent que no es pot perdre més el temps; per altra banda, els mecanismes d'autoprotecció són tants i tan variats que donar la culpa dels possibles mals a la futura nova carretera Lloret-Tossa és "parlar per no dir res".

En democràcia les idees es poden portar a la pràctica sempre que una àmplia majoria els doni suport. Quan aquesta majoria és compartida, la més elemental ètica política obliga a un consens i, si aquest no és possible, el poble sobirà, mitjançant una enquesta global (en els pobles no es pot parlar de referèndum) ha d'encaminar el que sembla millor per a la comunitat. Les declaracions públiques unipersonals han d'ésser molt pensades i matisades i tenir la humanitat de reconèixer que només representen un 30% dels votants tossencs.

ENRIC MESTRES

— DEBAT AUTOVIA —

Un port a Futadera?

Aquesta és una pregunta que qualsevol persona que conegui les característiques geogràfiques de la zona es farà no sense un cert astorament.

Sempre havia pensat que perquè un port esportiu fos rentable, era necessària la promoció urbanística dels terrenys que hi ha al voltant, bé en forma d'urbanització bé a través de requalificacions de terrenys situats en nuclis urbans. En el cas de Futadera ens trobem al voltant els penya-segats característics de la Costa Brava, a mig camí entre Tossa i Sant Feliu de Guíxols, allà on la Natura ha estat prou sàvia per posar les coses difícils a l'afany especulador així com per donar-nos un dels més meravellosos paisatges del litoral català. Sembla però que no n'hi ha prou en posar les coses difícils, han d'ésser impossibles...i a vegades ni això.

Deixant de banda aquestes consideracions, hem de pensar també en la utilitat i beneficis que un projecte com aquest pot reportar al poble.

Ja d'entrada es veu clarament que la distància al nucli urbà és excessiva, fomentant-se el creixement de nuclis aïllats (pensem per un moment en el benefici que realment ha portat el poble la urbanització de Giverola). Tampoc és

una solució efectiva al problema de la saturació d'embarcacions lleugeres a la badia i a la sorra durant els mesos d'estiu, precisament per la llarga expedició que suposaria anar a buscar la barqueta. Resumint, no seria el port de Tossa sinó més aviat el de Giverola.

Arribats a aquest punt, cal fer-nos una altra pregunta:

Un port a Tossa?

I aquesta pregunta potser la podria respondre millor el "client" que no pas el "propietari" del negoci i estic segur que el resultat seria sorprenent per a més d'un.

És ben cert que el turisme és la principal font d'ingressos, i com a tal cal fomentar i si pot ésser seleccionar, però també és cert que avui per avui Tossa és una d'aquelles "rara avis" que, no sempre amb el millor encert i eficàcia, ha sabut compaginar les exigències del creixement amb la conservació del seu capital pintoresc i paisatgístic, essent aquesta la principal raó per la qual gran part del seu turisme decideix passar les seves vacances a casa nostra. Però a ningú li agrada passar-les en un lloc que ja no és del seu gust.

No caiguem en el parany de destruir meravelles naturals per fer construccions que a la llarga poden no respondre als objectius que inicialment estaven previstos. La natura i el paisatge sempre seran els millors promotors del nostre turisme. Tinguem-ne molta cura, ens hi va el negoci!.

FRANCESC BERNABEU NADAL

LA BABEL DE LES ARTS, ahir

LA VELLA

A París n'hi ha una dama que en tenia cent i un any,
si se n'és enamorada d'un polit estudiant.
Si la'n fan anar a ballades a ballar amb el seu galant:
"Ai galan si amb mi et casaves et faria un ric marxant.
te'n daria de ma bossa cent escuts de or comptant,
te'n daria de *mi granero* cent quarteres de *formant*.
Te'n daria cent ovelles, altres cent de moltons blancs,
te'n daria cent vaquetes, altres cent de bous llaurants,
te'n daria cent euguetes totes cent van pollinant".
El dissabte el concert feren, el diumenge en són casant
el dilluns en cau malalta, el dimarts ja l'enterrant.
Quan la porten a l'iglésia el capellà va al davant,
l'estudiant va al darrera, el flubiol va sonant.
Les llàgrimes que li queien n'eren gotes de vi blanc,
les ensoltes que li feien era el flubiol sonant.
El senyor batlle li deia: "Que estàs trist, estudiant?
"Vagi al diable la vella, ara jo ja tinc l'arjant,
amb els diners de la vella n'hauré una de quinze anys".

LES TRANSFORMACIONS

"Un pensament m'ha vingut un pensament a l'instant,
de tornar-me palometa pel bosc aniré volant"
"Si tu et tornes palometa pels bosc anirás volant,
jo em tornaré caçador i te n'aniré caçant"
"Si tu et tornes caçador i me n'aniràs caçant,
jo em tornaré clavellina clavellina al camí ral".
"Si tu et tornes clavellina clavellina al camí ral,
jo em tornaré senyoret i te'n vindré a collir un ram"
"Si tu et tornes senyoret i em vindràs a collir un ram"
jo em tornaré llectugueta llectugueta d'enciam"
"Si tu et tornes llectugueta llectugueta d'enciam
jo me'n tornaré aigüeta i de mi te'n regaran"
"Si tu te'n tornes aigüeta i de tu me'n regaran,
jo me'n tornaré mongeta i també me'n tancaran"
"Si tu te'n tornes mongeta i també te'n tancaran,
jo m'en tornaré escolà sempre te'n seré davant"
"Si tu et tornes escolà i sempre em seràs davant,
jo me'n tornaré morteta i també m'enterraran"
"Si tu et tornes morteta que també t'enterraran
jo me'n tornaré terreta que de mi te'n colgaran"
"Si tu te'n tornes terreta que de tu m'en colgaran,
jo me'n tornaré viveta i los dos se casaran"

LA BABEL DE LES ARTS, avui

Núria Esponellà i Puigermanal, neix a Celrà però viu a Ventalló (l'Empordà). Té 31 anys. Guanyadora el 1986 de "Poesia ciutat d'Olot". Finalista el 1987 de l'Amadeu Oller. Finalista el 1990 dels Premis Recvll de Blanes. Finalista el 1991 del Mercè Bayona de Les Planes d'Hostoles.

NAUFRAGI IMPERSONAL, BONANÇA RETROBADA

POEMA VIII

El ventre estès plaïa als teus llavis molsuts,
l'esguard d'uns ulls incerts pregonament m'occió.
Verí pres amb plaer, l'aspere pell es delia
en la rauxa del bes que ensems es deseixia
de tot raonament, fins a l'èter després.

L'espurna, el formigueig, l'esgarrifança viva!
Era el fred, era el brec, era l'aura del bes.
Netes mans de bugada en el pit ascendien
descobrint la follia, el setí, el lli, es fonien
com abrivada pluja d'entresor serè
que ens inundès els marges encecats de boirina.

El bes, el bes, el bes, com creixia i creixia!
Fins el no-res, expert, enllà el desig eixia,
com fera assedegada panteixava i cruixia
mentre t'agemolies en el clímax immers.

POEMA XII

Perquè no ens veurem més
desnuaré papers,
ompliré el cel
de gorgues foradades
de nàiades de font,
de cúmuls de tristor.

Perquè no ens veurem més
ofuscaré el teu nom
a les ombres del bosc
del sentiment perdut,
en els torrents de llot,
a les aigües del sot,
estancat el minut.

Perquè no ens veurem més
cridaré el teu solc,
se'm punirà la ment
com pel glavi d'acer.
M'esmunyiré per fonts
sadollades de brots,
beuré del suc amarg
que degota el record.

Perquè no ens veurem més
m'esgarraparé el moll
del no-res i del tot,
llançaré els atuells,
m'estriaré els cabells.
Arrossegare el foc
del teu esguard febrós
xarxat a les marors
de la barca del temps.

POEMA IX

Penso en el bleix del mar, l'instant sublim,
presa de vent, front descobert llançava,
fresca, l'ample cistell ple de garlandes
gemmes descloses prest, mentre corria
per alts penyals sense pors ni fal.leres.
La roca nua als peus se'm descloïa
com un monstre adormit de pedra inerme.

El batec subterrani al cor feréstec
m'amorosia els turmells, i fugia,
presa d'amor com d'un alè celeste.
Les pedres eren ones, els còdols les sederes,
els cards, roselles preses en processó d'abril.
Recorria l'ivori dels marges i les cledes,
el baf de la serena meravella del somni.

M'omplien boires somes i marinada lliure,
a l'ombra es reflectia en la mar, el misteri
de llum que s'esvaïa en els cabells eteris.
No m'aturava l'ona besant-me els dits aeris,
ni l'esquitx de la gota a les parpelles closes,
ni l'esmolada roca, ni m'enutjava l'alga.
Curculles i petxines somreien entre lloses
de granit, i corria, prenyada de silenci.

M'acaronava el núvol amarat de tempesta
sota l'ampla finestra del passadís celeste.
Em retornava estels arreplegats a embostes,
jo els recollia fresca com qui espera un bes.
Lliscaven gotes fines entre els pits onerosos,
un rastre aiguamarí em recobria el rostre
de llàgrimes fugides en orri per mars closos.

Tastava lentament la salabor de l'hora,
exprement, lluny de port, àncores adormides
en el pregon abisme de tornassol dels cossos.
La pensa deslligada, la barca tota sola,
la ficció era bella, el miratge possible,
les imatges extenses, les platges infinites.
La vida ressorgia del gineceu marítim.

(1987) Finalista AMADEU OLLER, 1990

EL NOSTRE OASI:

EL MASSÍS DE CADIRETES

Quan l'hivern passat vaig tenir l'ocasió de sobrevolar la Costa Brava des de Palamós fins a Blanes, vaig quedar realment sorpresa en veure que l'única zona amb una vegetació densa sense un mantell d'urbanitzacions que la cobreixi completament per tot arreu és el massís de Cadiretes. Fins aquell moment no havia estat conscient de la sort que tenim de poder sortir de casa i, tot passejant, anar a buscar quatre espàrrecs o algun bolet. Sempre ho havia trobat tan normal que em semblava que tothom ho podia fer. Però no: nosaltres som uns privilegiats que tenim un massís que ens envolta, ens protegeix i ens dona una qualitat de vida que molta gent desitjaria tenir.

No estaria de més intentar conèixer una mica més el massís de Cadiretes i per a això podríem fer un petit estudi de les seves característiques més importants.

El massís de Cadiretes està situat en la Serralada Litoral, a la part Nord. El seu origen correspon, per tant, al plegament Hercinià (Era Primària), que formà el Massís Catalano-Balear. Cap a la segona meitat del Període Terciari, un cop acabada la fase d'orogènesi dels Plegaments Alps, gran part d'aquest massís es va esfonsar, i només va quedar a la superfície una petita franja que donà lloc a la part nord de les serralades costaneres. El massís de Cadiretes és, doncs, una resta de l'antic massís Catalano-Balear.

Són muntanyes molt velles i presenten un perfil molt suau. Totes són arrodonides a causa de l'acció de l'erosió en tot aquest temps. Són muntanyes baixes; la més alta és Es Puig de Ses Cadiretes (519 m.), seguida pel Mont Llorç Alt (471 m.), i el Mont Llorç Petit (418 m.).

Les roques que hi trobem són ígnies (concretament granit), que en ser una roca dura dona lloc a una costa abrupta plena de penya-segats, amb platges i cales petites i aïllades. La vegetació de les muntanyes a vegades sembla que vulgui entrar fins a l'aigua, i així trobem que a Cala Bona hi ha l'únic bosc de suros (*quercus suber*) de tot Catalunya que arriba fins al mar.

Els boscos més estesos pel massís són els de suros, els de pins i els d'alzines (encara que aquests darrers molt més restringits). Solen ser boscos molt densos, amb una gran quantitat d'arbustos i matolls que omplen tots els racons que els arbres deixen lliures. Qui no ha trobat, passejant per bosc, brucs, estepes, saps o mòdegues? Aquestes plantes estan perfectament adaptades per viure amb els arbres de la zona i així es formen els boscos

VISTA AEREA DEL MASSÍS DE CADIRETES

atapeïts que tenim en el terme de Tossa.

Encara hi ha una característica en la vegetació de Cadiretes més important que la quantitat de plantes: la seva gran varietat. En els marges de la Riera, en els recs i en les zones humides, es creen uns microclimes que permeten que avui, al costat del Mediterrani, trobem boscos típics del clima atlàntic. Tenim avellanoses, gatelledes, vernedes, castanyers, llorers (possiblement autòctons), etcètera, que fan del massís de Cadiretes un mostruari de diferents tipus de vegetació que és pràcticament impossible de trobar junts enlloc més.

EMÍLIA BERNABEU

Toponímia de la Serra de Cadiretes

Joan FLORENSA JAUMANDREU

"Article prèviament publicat al Butlletí de la Societat d'Onomàstica, número XXXIX".

Comprentent part de les comarques de la Selva, el Gironès i el Baix Empordà, hi ha un massís, integrant de la Serralada de Marina, delimitat per la Tordera al Sud, el Ridaura al Nord, el mar a l'Est i la Depressió de la Selva a l'Oest, que mai ha gaudit d'un topònim que denotés la seva unitat física, però que, de fet, penso que podríem dir-ni Serra de Cadiretes, emprant el del seu sector més elevat. Litoralment, comprèn l'antiga Marina de la Selva i la part baixa de la d'Empordà, sent el tram Sud de la Costa Brava des dels temps del turisme.

"El Puignau vist des del Puig d'en Pela 1990"

D'aquest conjunt muntanyenc costaner, em referiré a la toponímia de la seva zona central, la més coneguda per la gent de Tossa, si bé sense limitar-me només a l'àrea del terme municipal de la vila. Hem de situar-nos en un mapa, com el "Costa Brava-I. Tossa" d'Alpina, per exemple, on tenim una zona muntanyenca limitada, a la banda inferior, per una costa que va descendint des de la nostra dreta cap a l'esquerra i amb un eix vertical, lleugerament inclinat, que parteix el conjunt pel mig, constituït per la Riera de Tossa i la seva perllongació cap a dalt, després del Coll de Terra Negra, en la Riera de Can Noguera.

Prèviament, voldria indicar algunes de les característiques dialectals del parlar salat d'aquesta zona que es donen en la toponímia. D'una banda, la iodització és constant, així que no caldrà indicar-ho en cada topònim i, de l'altra, de vegades es donen fenòmens com l'ensordiment de b en p, la vocalització de l en u (w) i la despalatalització de la ll.

Començarem per la banda dreta de l'eix de la Riera de Tossa. A tocar del nucli urbà de Tossa, s'aixeca un serrat que és una derivació del bloc del Cadiretes, al que l'uneix el Coll de Sastre. El cim principal és el Puignau (220 m), que sembla respondre a un cognom, però que, de vegades, ha estat interpretat com a puig,

donant formes com Puig d'en Nau. Hi ha la Roca de Puignau, des d'on davalla la Riera de Can Martí vers la Riera de Tossa. Una derivació vers aquesta masia i, ara, zona de càmping, és la Muntanya de Can Martí, on es dreça la Roca de Can Martí. En direcció al mar, hi ha un seguit de cims d'altituds semblants que constitueixen un carenar pel mig del qual passa un llarg murell de rocs que devia separar dues finques, ara tot bosc. El topònim més antic d'aquests cims sembla ser el de Puig d'en Pela, però també hi han hagut d'altres, com Muntanya d'en Bou o Puig des Cementiri des Gossos, des d'on es llençaven pels penya-segats costaners els gossos de cacera morts o envellits. En una derivació, per la que s'enfila la urbanització o barriada de Mas Font, hi ha la Roca d'en Xandri, que es discuteix si és la més visible, arrodonida, o bé una altra de més amagada, amb forma de Mare de Déu. Travessat el Torrent d'en Bou, amb el seu tram de Sot de la Catxa, baixa un altre braç que genera el Turó de ses Garrigues, ara gairabé del tot urbanitzat i la cala de Mar Menuda. A l'esquena del Puig d'en Pela, hi ha la Cala Bona amb el seu Torrent i una darrera derivació, amb les roques dels Moltons de Pola, que limita, mitjançant el Sot de Martines, amb Pola.

Al Coll de Sastre, neixen, per l'esquerra, un dels afluent que formen el torrent de la Font del Rector, que dóna a la Riera de Tossa i, per la dreta, el Sot des Coll de Sastre que, junt amb el Sot de Ruixons, generen el ja mencionat Sot de Martines. Més amunt, hi ha els Pins del Bisbe i les restes de l'antiga ermita de Mare de Déu de Gràcia de Can Payet. Aquí, trobem el camí que va a l'ermita de Sant Grau. Aquest, després de travessar la part alta del Sot de Ruixons, a prop de la seva Font, passa per damunt de la Creu de Fusta (que ja no existeix, posada en record d'un viatjant d'espècies mort pels lladres) i la Roca Xica, al carenar que baixa a mar generant, d'una banda, el braç on hi ha el Suro de la Custòdia (el seu brancatge li dóna aquesta forma), el

"La serra de Les Gavarres i el pla interior de Sant Feliu de Guíxols vistos des de les envistes del Turó d'en Coca. 1989"

Puig Garrigar, el Coll de Giverola i el Cap de Pola i, de l'altra, el que, separat pel sot o torrent de Giverola de l'anterior, té el Puig Pelat i les Planes o Esplanes de n'Aromir. Després, es passa per sobre del Salt de la Cabrida, roques on es despenyà una cabra que fugia dels caçadors. Per aquesta zona, sembla que hi passa un tram de calçada romana coneguda com Ses Pedres Romanes. Trobem, de seguida, la masia de Can Federal, d'aspecte no gaire antic i mig esbotzada des del anys quarantes. Al seu voltant, hi havia un bosc de sureda que ningú recordava haver vist tallar mai, els arbres centenaris del qual permetien a la gent de refugiar-se a l'interior de llurs escorces obertes (també a Salions, cap mar, hi havia uns suros que ni dos homes no podien abraçar). Es travessa l'Aiga de Bigues (la part alta dels torrents sempre es dia "aiga" o "font"; si bé, en llur origen, "aiga" també podia haver estat una manera de dir "torrent"), des d'on feien arribar els monjos l'aigua a la font de l'ermita de Sant Grau; i, continuació, es passa pel damunt de la Cova des Lladres, antic refugi de bandolers, també dita Roca des Lladres. A prop, es troba el Pas d'en Garrofa. L'aiga de Bigues, més avall, s'anomena Sot de la Ben Complerta i dóna al mar a la Cala Salions.

El camí arriba a l'ermita de Sant Grau d'Ardenya, ara entre diversos xalets. Hi passa pel costat la carretera que, sortint de Salions, va a Llagostera. Es troba en un contrafort que davalla de les cotes més elevades del carenar de la Serra de ses Cadiretes o de Sant Grau fins al Mont de Salions i la Roca del Rei, limitat per la llarga Vallprehona o Vallpregona, també dita Vallpresona, com hi consta al mapa d'Alpina. Un caminet, que davalla vers aquesta vall, dóna a la Font i Castenyers d'en Montaner.

Seguint la carretera, en direcció a Llagostera, es passa pel costat de la Pedra Sobre Altra Pedra-sobre-altra,- un sepulcre paradolmènic. A continuació, es travessa coll, on el turó de l'esquerra és batejat Puig Cabanyes pel mapa d'Alpina. A mà dreta, el Puig de Montagut (504 m), coronat pel Castell de Montagut, una torre de guaita feta sobre base de roca natural, i a l'angle d'un recinte quadrat del que només resten els fonaments. Un camí que surt de la carretera, per l'obaga del puig, és la continuació del camí que menava a Sant Feliu de Guíxols abans de fer-se la carretera de la costa, acabada als anys trentes. Passa pel costat de l'abandonat mas fortificat de Can Cabanyes. Can Tirona, segons alguns era la mateixa casa, però sembla que, en realitat, era una de totalment enrunada situada al costat. Continua el camí per les immediacions del Puig de les Barretines, el Puig d'en Grau i la Roca Miquela segons el mapa d'Alpina) (des d'on, cap a mar, es troba la Barraca dels Caputxins), i passa per l'ermita de Sant Baldiri. A proximitat, hi ha la Font de la Merla, la Cova des Lladres, cova prehistòrica, la Font dels Gossos i el Puig de les Cols.

Tornant a la carretera, en direcció a Llagostera, al costat de la mateixa, resten els fonaments de la masia de Can Rusques i, més a dins de la muntanya, la Roca del Grèvol. Continuant, es passa pel Pla de Bardera i es baixa en direcció als camps i masia de Can Crispins.

Entre aquest Pla de Bardera i el Cadiretes, s'esmunya el Torrent de les Boies d'en Marmoló (amb els Castanyers d'en Jover), que després serà el Torrent de ses Voltes o d'Aiga-fina, que dóna a la Riera de Tossa. Però, continuant pel carenar, vénen el Coll de Bigues del mapa d'Alpina, el paratge de Tranquinell, on ara hi ha la urbanització de Font Bona, la Penya de les Cols (segons Alpina), el Puig Salom, amb una cova prehistòrica. Es Casalots, amb les restes de l'antic Mas Vandrich o Valdrichi d'un probable jaciment arqueològic, Ses Modegueres (o La Bodeguera, segons Alpina) i la Ruiria (449 m)

Ara vé el Coll de Terra Negra. Sembla ser aquest el topònim més admès, si bé hi ha qui en diu també Coll de la Talaia (i així hi consta al mapa d'Alpina). Aquí, neix, a la vessant de Llagostera, un dels afluents que formen el Torrent de Can Noguera i, a la de Tossa, la Riera de Tossa. La carretera de Tossa a Llagostera segueix ambdues vies fluvials. Travessa el Torrent de Can Noguera pel Pont dels Ciclistes, on van caure uns ciclistes en sortir-se de la carretera. Després vé can Noguera, per on passa l'altre braç que forma el torrent que porta el seu nom, provinent del Turó des Caulers (371m.), on es troba l'ermita de Santa Susanna de Caulers, voltada per algunes cases abandonades (Casa de Caulers, Els Casalots); i, a prop de la qual es dreça el poblat altomedieval de Sant Esteve de Caulers o Església Vella de Can Llop. Per aquests paratges, hi hagué altres topònims ara perduts, com el Mercat dels Grecs, dit així per unes troballes numismàtiques fetes a principis de segle i el Serrat de les Ruïnes i el Puig de la Ruhina dels documents del segle XVIII.

Tornant al Coll de Terra Negra o de la Talaia, d'una banda, ascendeix el serrat de Can Mundet (392 m), que enllaça amb el Puig Ventós (419 m) i les muntanyes de Lloret i de l'altra, el Gauzeran d'en Noguera, derivació de Terra Negra i La Ruiria. El tram de carretera que passa pels vessants es diu Es Mals Passos.

Seguint la Riera de Tossa, cal dir que, entre aquestes capçaleres on neix i el Salt de la Cabra, a Km. i mig, es diu Sot de l'Infern o del Inferns. A l'altura de la Serra de Ses Espines, hi donen dues torrenteres que envolten aquesta derivació del Puig Salom: el Torrent d'Espiners i el Clot dels Surers (segons Alpina), després del seu aiguabarreig en un sol llit d'aigua sota el Pont Rodó, revolt tancat de la carretera. A l'altra banda, hi ha el serrat d'Es Homes Morts, on foren morts per uns bandits tres homes que mercadejaven amb pinyons.

Arribant al Salt de la Cabra, el paratge d'Es Marmoló

és una altra derivació del Puig Salom, consistent en la Muntanya d'en Marmoló (251m.), on hi ha una pedrera i l'antiga Horta d'en Marmoló. Al seu solell, baixa el Torrent de Ses Voltes, amb altres noms també des de l'antic d'Aiga d'en Dalmau fins a Sot d'en Benito, Torrent d'Aigafina o Torrent de Bardera i Torrent de les Boies d'en Marmoló a la seva part alta, abans de donar a la Font d'en Dalmau i el Molí d'en Rissech. Poc abans del seu aiguabarreig amb el Torrent de Castellet, amb el que dona a la Riera de Tossa, hi ha la Font d'Aiguafina o d'en Benito, molt concorreguda.

A aquesta altura, la Riera de Tossa per la Vall de Colom i, a l'altra riba, hi havia, entre uns vers, la Font de la Pedra Malata, consistent en un fil d'aigua que rajava d'una roca a un bassiol limitat per una filera rodona de còdols, des d'on continuava lliscant fins donar a la Riera. Deien que era la millor aigua de Tossa, trobant-se la deu molt deteriorada actualment. A sobre, s'aixeca el Puig de Sa Borrassa o Porrassa (339 m.), en els vessants del qual tot de camins de muntanya havien de ser carrers d'una urbanització que, afortunadament, no reeixí.

Tornant, però, a l'altre costat, tenim el Pla Llobinar, limitat pel Torrent de Ses Voltes i pel de Ses Pomes i a l'altura de la Serra dels Rodons, que descendeix del Puig des Castellet, dit així per la impressió que dona la roca que hi destaca al seu cim entre la vegetació. Entre dit puig i el paratge del Bosc d'en Montaner, també dit Suro d'en Montaner, neix un dels afluents del Torrent de ses Pomes, amb la Font de la Teula. L'altre afluent, el Torrent dels Moixons, n'és separat per la Serra dels Pins. Aquest Torrent dels Moixons canvia de nom més amunt, en passar per sota de la Serra Rastellera, la qual es diu així per una filera de roques amb aparença de cinglera, rebent el d'Aiganegra de Vall de Roc, que neix al Cadiretes, a l'altura del qual, a la Font de Lacy, agafaren aquest militar quan les Guerres Carlines.

Seguint aquest torrent, hem arribat a les cotes més enlairades de la Serra. El Puig de ses Cadiretes és el cim més alt, amb els seus 519 m. Al seu costat, hi ha el Puig des Roures, mirant al Puig des Castellet. Als vessants que donen a la Font d'en Dalmau, hi ha Es Termes Alts. Del Pla de ses Pinyaques, proper al Cadiretes, baixa un camí cap a mar, on s'aixeca la Barraca del Lloparrot (possible sepulcre dolmènic), i l'Alzina Rodona (l'actual, rebrot d'una anterior, també rodona i que fou la que

donà lloc al topònim). També a prop del Cadiretes, hi ha la Plaça o Pas de les Armes, on es refugiaren uns carlins en fugir dels lliberals, i el Pla de Montagut, ja sobre el Mont Llor. El Mont Llor, Montllor o Montllort és, més que un puig, un serral en disposició paral·lela a la línia de la costa, amb altituds de 418 a 471 m. A la part central de la seva façana del solell, plena de roques que sobresurten entre la vegetació, dites per algú

Moltons de Mont Llor, hi ha el Sot de Mont Llor, dividit en un Sot Gran i un Sot Petit de Mont Llor, encaixats entre la Coma Fosca, on neixia la Font del Furroll, que era plena d'heura i treia aigua tot l'any, havent-se-la emportat una mànega d'aigua; i Els Murtràs, també dit per algú Morteràs, amb un accent més balear. En llur part alta, hi ha o havia la Font des Trèmols, un bassi al costat d'un camí que, quan s'omplia, travesava aquest i abocava l'aigua a una torrentera. En davallar, el curs del Sot de Mont Llor passa a dir-se Sot de Can Sans, amb la propera Roca des Rellotge o des Campanar, "on anaven els antics a saber l'hora", i a on, fins fa unes dècades, niuaven els ducs, i s'hi refugiaven cabres salvatges. També hi ha el Suro del Pop, surer amb arrels que s'arrapen a una roca. Algú en diferenciava un Sot Gran i un Sot Petit de Can Sans, potser confonent aquest tram amb la capçalera, potser referent-se a un afluent que baixa del Murtràs. També hi ha qui diu Fonts de Can Sans a la capçalera del sot (no confondre amb la font del darrera de la masia). A prop de Can Sans, hi havia el Suro del Xampany i, a l'altra banda del Sot de

Can Sans, davalla la Serra del Rei. Dit sot aiguabarreja amb el torrent de la Font del Rector, que vé del Coll de Sastre i del darrera d'El Murtràs.

En una cota més baixa del serrat de Mont Llor, en el puig de Gora Gitano, hom troba unes ruïnes i, a prop, la Font d'en Ribot, situada a la capçalera d'Es Torrentims, que donen a la Riera de Tossa a l'altura de Sa Sureda, passant per sota de la Barraca d'en Gràcia i del Turó Esprell d'edicions anteriors del mapa d'Alpina. En una cota encara més baixa el Pla de Vilademont (177 m) conté els fonaments de l'antiga capella dita actualment de Sant Pere. A solell, hi neix un torrent que dóna a la Riera de Tossa pel costat de Can Coure, passant per sota de la Vinya de Mossèn Pere, ara un mur que delimita un recinte enmig del bosc: la serra de Vilademont, sota de la qual hi ha Can Garriga, enllaça amb el Puig Pollastre (122 m), sobre Can Rull i l'ermita i casa de Sant Benet, que és separat, per camps i un camí, el de n'Oliver, d'un darrer cim boscós. L'Avedosa, també dit Sa Badosa (111 m), on es descobrí un forn romà i que limita amb la carretera de Tossa a Llagostera, als marges de la qual s troben Can Iern, Can Seca, la Barraca d'en Lets i Can Muntanya.

A l'altra banda de la Riera de Tossa, que aquí pren diversos noms segons el tram per on passa (Riera de sa Borrassa, de Vall de Colom, de Sabó, de Sant Benet...) hi ha, davant de Sant Benet, el Mas d'en Ferro i, davant de Can Iern, Can Arrupit. Pel costat de la darrera masia, dóna, a la Riera de Tossa, la de Can Samada. Aquest té molts afluents. El principal neix al serrat de Can Mundet i baixa pel darrera d'Es Homes Morts, passa entre Sa Borrassa i el Puig Rampúgol o Llampúgol (possiblement més correcte el segon, en fa referència a un arbre de fusta groguenca, de la que l'amo de la finca en tenia feta una taula) i Es Terme Rompagut. A l'indret del Sot de Vallsalles o Valsalles i el Pas de la Roca, es troba amb un altre que vé de la Petja de Sant Martí i Can Predosa, passant pel costat de Can Barraquer i la Casa Nova d'en Forners. Després d'aquest aiguabarraig, continua entre el Montgròs (322 m.) i Ses Llobateres, passa pel costat de la Fermina i es troba amb el que ve del Coll de sa Palomera o de l'Era des Cantó. Ara, ja Riera de Can Samada, hi dóna un darrer affluent que ve de la Serra de les Carretes i les Passevies o Passeries, continuant, seguidament, per darrera del Puig Sabó o Sabot (215 m.), pel costat de Can Samada (que ara dóna accés a un càmping i una mena d'urbanització a la Fermina) i de Can Arrupit, com ja s'ha dit.

Tornant enrera, el Coll de l'Era des Cantó comunica les serres de Lloret amb un serrat costaner ara força urbanitzat a la banda que dóna a mar. El Turó de Rossell és el cim més elevat, amb els seus 340 m., amb el Puig d'en Pla (338 m.), al costat (segons Alpina). Zona plena de xalets de les urbanitzacions de Lloret. Ben a prop, les Fonts del Morro Fred i dels Capellans i el Puig

des Castellet amb el seu poblat ibèric. Altres restes arqueològiques als vessants de marina, amb el jaciment del Coll des Llop i la Torre des Moros. En direcció a Tossa, comunica, pel Coll de Rossell, amb Es Terme Senyor, Blau o Bonic (264 m), baixant pel mig el Torrent de Canyelles, amb la Font de Sant Llorenç que desemboca al mar a la Cala de Canyelles. A continuació, vénen un altre Es Homes Morts, record d'algun fet de bandolers i Es Terme de Set Forats (253 m), on neix el Torrent de Set Forats, que va a Canyelles. Al costat, l'indret de la Mort de na Pelegrina, on fou morta una noia per un carboner cerdà. De Set Forats, baixa un braç cap a mar, donant lloc al Puig de s'Abella (242 m), continuant al carenar cap a Tossa amb Can Toni Pau o Mas Carbofí i Can Viles, amb Llorell al solell (amb les Fonts de l'Arboç i del Roure), i la Serra i Torrent dels Ocellassos (aquest desembocant a la Riera de Tossa a prop del Molí Lluny) a l'obaga i la Muntanya d'en Bolet (155 m). D'aquí, una carena continua cap a la Riera de Tossa amb els paratges de La Gavarra, Sant Grau Petit o d'en Llach i Barraca de n'Escat (desapareguda), i, l'altra, cap al Cap de Tossa amb el sot d'Es Garrofers d'en Llach. Es Fenalar, Es Puig, Ses Alzines, Es Xalet Blanc, Es Xalet Vermell, Es Cards, Es Cargol, Es Suros del Santo i Turó d'en Magí. Entre ambdós carenars, baixa el Torrent des Moros, més endavant Torrent Viver, que passa pel costat de Can Truixa, Truja o Truges i a la vora de Cal Mentider. Seguint, des d'aquí, la Carretera de Lloret, després de les darreres edificacions del poble, es passa per sobre de Can Aromir i del darrer tram no urbanitzat del Camí Vell que d'Es Lledoners, ara tallats, porta a l'antiga Bòbila i a Can Pericàs o Es Molí A prop.

La Riera de Tossa, després de Sa Sureda, passa per la Palanca d'en Martí, per la vora de l'indret de l'antic Bon Retir/Retiro (on, sota el Suro del Bon Retir, la colònia d'estiuejants barcelonins feia berenars, a diferència del posterior, més proper a la Carretera de Llagostera, a l'altura de la Creu de Mas Serra, on havia el berenador d'una colònia alemanya, al costat d'una gran alzina, encara existent i de l'antic camp de futbol), de Can Martí, d'Es Pi Gros de Can Martí, dels antics camps del Mas Font, ara eixample de la població de Tossa i, passada la Palanca de Ferro, del que abans es deia "anar a pagès", ara del tot urbanitzat, restant encara en peus Can Bou. A continuació, en trobar la platja, tomba, a l'altura de Sa Carbonera i va a desembocar al mar sota la muralla, a Es Racó.

Aturem aquí el nostre seguiment toponímic i espero que, en una altra ocasió, el continuem per altres àrees, com la costanera. El meu agraïment als meus informadors: els desapareguts srs. Pere Estebe "de Can Garriga" i Vicenç Roca i els srs. Vicenç Esteban i germans Ruai, així com als srs. Llopis i Bescós, autors del mapa "Costa Brava-I. Tossa" d'Editorial Alpina, amb el qual vaig començar a interessar-me pel tema.

UNA XERRADA AMB EN DELFÍN NADAL I SALA, ES TAPER MÉS VELL DE TOSSA

(Aquest escrit és íntegre de la gravació que li vaig fer) JUNY 1991

Ens trobem en el temps de pelar es suros, ens ho recorda algun camió que sol passar carregat de panes de suro, per portar-lo a Llagostera o a Cassà de la Selva a ses fàbriques, o bé per treballar-lo per fer taps bé per aglomerats. Aquestes indústries estan molt arrelades en aquestes poblacions veïnes, igualment com abans a Tossa.

Vista àrea del massís de Cadiretes

J.J: Avui tinc el goig de trobar-me a casa d'en Delfin Nadal i Sala, que és es taper més vell de Tossa, ofici ja desaparegut en aquesta vila. Bon dia, Delfin!

Vós sou fill de Tossa.

Delfin: Sí, ja ho crec.

J.J: Quants anys teniu i quan vàreu néixer?

Delfin: Vaig néixer al 1900, el 4 de febrer i tinc 91 anys.

J.J: A quina edat vàreu començar a fer de taper, vós, Delfin?

Delfin: Vaig començar a treballar a la fàbrica quan tenia tretze anys, però quan en tenia onze i dotze ajudava el pare, que era taper. L'ajudava a fer es carracs en comptes de treure quatre costats i ell, aleshores, tenia la gràcia de poder agafar sa llesca preparada i així poder ñanar més de pressa.

J.J: A quines fàbriques havieu treballat, vós, aquí a Tossa? Em van dir que havieu treballat en una fàbrica de ca l'Abat sia Déu", allà davant de mar?

Delfin: Sí, allà a Can Codina, però jo no hi vaig voler treballar perquè havíem de fer-ho amb màquina, la "riggy", i com que a mi no m'agradava fer això i sabia que podia anar a tot arreu a carrar, vaig anar a demanar feina a Llagostera i m'agafaven a per tot.

Vaig treballar-hi mig any i va ser quan va venir en Xicu Masjuan, l'avi de sa teua dona; va venir a casa perquè nosaltres, bé, quan vaig anar a treballar a Llagostera érem cinc o sis, hi havia en Rovira, en Sureda i dos o tres més forasters que treballàvem aquí. Però com que ja no hi havia feina, ja quasi, perquè era molt diferent de Llagostera que hi passava un tren que podia carregar el que volies; i aleshores cada dissabte quan cobràvem a migdia, tots veníem cap a Tossa a peu.

*Antiga fàbrica de taps de can Torrellas
i can Codina (Foto arxiu de l'autor)*

J.J: A peu, hi veníeu?

Delfin: Sí, a peu, però després van posar una tarana que venia de Llagostera aquí, i aleshores per tornar a Tossa sempre a peu. L'avi Sureda, es pare d'en 'Doro', Déu l'hagi, també hi era allà, perquè hi vàrem anar una colla a treballar ja que a Tossa no hi havia feina.

J.J: I és clar, anàveu a n'es poble de més a la vora, eh?

Llavors per fer es taps, primer bullíeu es suro?

N'Antoni Masferrer pelant un suro.
(Foto de l'autor)

Delfin: Sí, primer bullíem es suro dins d'una perola amb aigua ben bullenta i escladàvem es suro, i es mateixos que bullien això eren uns de "Can Hiern" bé, tu no els has conegut, aquests eren els que venien a bullir aquí a Can Coris.

J.J: Ah, sí. A Can Coris que és on em van dir que després de Llagostera vau venir a treballar a Can Axandri, que hi treballàveu amb en Xicu Masjuan i en Morell; i també em van dir que en Xicu feia ses llesques i vós les carràveu.

Delfin: Sí, per carrar ses llesques havies de mirar si podies treure'n tres, quatre o cinc, depenia des carracs que podien sortir.

J.J: N'hi havia moltes de fàbriques a Tossa?

Delfin: Sí, n'hi havien tres de Can Torrelles, que eren dos germans i un cosí, els dos germans van anar a la ruïna, van plegar i se'n van anar a fora.

Després també hi havia a Can Axandri, a Can Galileu, i un home que li deien en Serra que també hi vaig anar uns quants dies perquè no hi havia carredors.

J.J: Sí, jo encara me'n recordo, quan hi havia ses fàbriques que estaven allà on hi ha l'hotel Delfin, que hi havia hagut una fàbrica de taps.

Delfin: Sí, sa d'en Crema, que era d'aquells dos germans que t'he dit abans, després a Can Codina n'hi havia una altra, que era d'un altre Torrelles que estava a on ara hi ha l'hotel Àncora.

Llavors quan van plegar els germans Torrelles la va continuar un de Sant Feliu.

J.J: Així en total hi havia sis fàbriques de taps.

- Treballava molta gent en aquesta fàbrica de Can Codina?

Delfin: Quan va venir aquest home de Sant Feliu va pensar que ja trobaria gent aquí i va agafar a "l'Alcàntara" com a un carredor, i també el seu germà gran va venir a treballar a Llagostera i per cert que es va casar amb una noia d'allà i s'hi va quedar a viure.

Fent l'entrevista J.J. Ribas i en Delfin Nadal

J.J: De fet a Llagostera ses fàbriques de taps van durar molts més anys i encara n'hi ha, com a Sant Feliu i Cassà, en canvi a Tossa es va perdre tota aquesta indústria tapera. Perquè vos sembla que es van perdre, Delfin? Perquè la gent no hi volia anar a treballar?

Delfin: No, van anar plegant tots fins a un, però

en temps de guerra encara treballàvem a Can Axandri, junt amb en Xicu i en Morell, no vam plegar per res.

J.J: Així fins quin any vàreu treballar de taper?

Delfin: Vaig treballar-hi cap a quaranta anys.

J.J: Déu n'hi do! I cap a quin any vàreu plegar?

Delfin: Vaig plegar als anys cinquanta i vaig començar a anar a mar amb en Telm Mitjaire.

J.J: Llavors quan feien es taps es suro el treien tot de Tossa o el portaven de fora?

Delfin: El portaven de fora i també de Tossa.

Fàbrica de taps en plena activitat.
(Foto arxiu de l'autor)

J.J: I em van dir que també en portaven d'Extremadura en el tren fins a Llagostera i a Tossa amb carros i matxos.

Delfin: Sí, per això també van anar plegant, i durant la guerra només treballàvem a Can Axandri, perquè tothom havia plegat menys a Can Galileu que va tancar per allà els anys cinquanta-cinc.

J.J: Jo encara me'n recordo, quan feien taps a "Can Galileu". Quines eines feieu servir per carrar?

Delfin: Uns ganivets expressos i un estoig on hi posàvem una fulla, també fets expressos per tallar ses llesques i carrar.

J.J: Una vegada teníeu es taps fets, on els portàveu a vendre, a fora l'estranger, a Girona o altres llocs? -Perquè m'havien dit que a "Can Galileu" anaven a tota Espanya a vendre taps.

Delfin: A fora d'aquí ja no ens n'encarregàvem nosaltres.

J.J: Llavors devíeu carregar-ho en uns carros fins a Llagostera, i després al tren. I què en feieu del que sobrava?

Delfin: Ho veníem per fer aglomerat.

J.J: Està bé, i abans quin horari feieu?

Delfin: Últimament feiem ses vuit hores, però n'havia arribat a fer deu cada dia.

J.J: I es diumenges treballàveu?

Delfin: No, no, es diumenges no, fèiem cinquanta hores cada setmana.

J.J: I segurament devíeu cobrar molt poc en aquell temps?

Delfin: Mira, abans d'anar al servei cobrava dues pessetes cada dia i quan treballava a Can Torrelles en guanyava una.

J.J: Sabeu què em van dir? Que quan treballàveu a Can Axandri anàveu a esmorzar a casa vostra.

Delfin: No, només a l'hora de dinar que teníem dues hores, de dotze a dues.

J.J: Està molt bé, i llavors abans d'entrar a la fàbrica vos trobàveu a n'es Quatre Cantons amb en Xicu i en Morell.

Delfin: Sí. Ens esperàvem per entrar tots.

J.J: Delfin, teníeu algun encarregat?

Delfin: Cada fàbrica tenia un encarregat que mirava si ho feies bé o no.

J.J: I teníeu algun sant o patró?

Delfin: No, que jo sàpiga.

J.J: I vos en recordeu d'alguna anècdota curiosa d'aquell temps?

Delfin: Anècdota no, no en recordo cap, l'única cosa que en aquell temps hi havien molts pescadors i s'agafava molt de peix.

Actualment la pela del suro als boscos de ca l'Aromir de Tossa. (Foto de l'autor)

J.J: Bé Delfin, moltes gràcies per tot el que m'heu explicat. Us estic molt agraït.

Quan acabava d'escriure aquest article, que el vaig grabar l'any passat, em vaig assabentar que en Delfin havia mort a l'hospital de Blanes. Ho he sentit molt, ja que l'apreciava molt, i per això li dedico aquest article com a homenatge a la seva persona i a tots els tapers de Tossa. E.P.D.

JOAN JOSEP RIBAS I COSTUMERO

ASSOCIACIONS TOSSENQUES

ASSOCIACIÓ D'HOSTALERIA

Associació professional d'empresaris d'hostaleria

Bon any 1992.

Ja estem a l'any olímpic! A l'any que tots esperàvem amb ànsia. Per ser aquest any tan especial per a tots nosaltres, l'Associació d'Hostaleria, amb la col.laboració de la casa ATARI d'ordinadors, ha fet un esforç perquè encara que la nostra vila no sigui sub-seu olímpica, tingui el seu ressò publicitari a tot Europa.

Durant el 1991 i alguns mesos del 1992, els compradors d'ordinadors ATARI a 13 països europeus, es trobaran amb què els hi pot tocar la "rifa": Ni més ni menys que una setmana a Tossa amb totes les despeses pagades, i, com no, amb una entrada gratuïta a un dels jocs olímpics.

Els guanyadors seran 104 persones, 8 de cada un dels països on s'està fent aquesta promoció.

El senyor Wim Wesel, agent publicitari holandès i un de tants turistes enamorats de la nostra vila, ha estat el promotor d'aquesta campanya i hi col.labora l'Ajuntament i l'Associació d'Hostaleria.

Esperem que no tot s'acabi en aquest 92 i que Tossa continui essent el lloc de vacances preferit per tantes persones com fins ara. Però nosaltres hem de posar quelcom molt important de la nostra part: continuar amb el bon tracte i el bon servei al turista, que en definitiva és la millor propaganda que existeix.

L'ABANS I EL DESPRÉS

Ens han demanat a l'Associació de Jubilats i Pensionistes de Tossa de Mar, si volíem contribuir en aquesta primera revista Turissa amb un escrit.

En veritat ens afalaga que hagin pensat en nosaltres, el que vol dir que hi ha consideració i busca de l'experiència, que és el que més que res podem oferir a les generacions que ens segueixen: saber fer un balanç del que s'ha fet i reflexionar sobre el que es pot o es desitja fer en el futur, ja que és el que en diríem el període entre l'abans i el després.

És un fet i una realitat que la voluntat forja; el treball, la dedicació i la il.lusió que no ens manca, ja que entre tots formem una pinya que ens fa sentir forts en la lluita contra les adversitats que puguin presentar-se.

Desitgem que aquesta primera revista Turissa tingui una continuïtat i serveixi tant d'informació com de plaer al llegir-la.

**L'ASSOCIACIÓ DE JUBILATS I PENSIONISTES
DE TOSSA DE MAR**

EL NOSTRE POBLE

25.12.91

- XVII Concurs local de Pessebres
Premi Especial: Josep Santané
Primer Premi: Gemma i Josep M. Trebejo
Segon Premi: Associació de Jubilats
Tercer Premi: Amaia Couso

26.12.91

- Es va celebrar el Pessebre Vivent. Els donatius que es van donar a l'entrada van ésser de 134.875 ptes.

8.12.91 i 15.12.91

- La Societat Deportiva de Pesca Turissa va entregar a l'Hotel Costa Brava els premis dels concursos de pesca d'enguany, tant als socis infantils com als adults.

5.1.92

- Gran i espectacular arribada de SSMM els Reis d'Orient per la Vila Vella

- Formació de la Comissió Local de Festes, on hi ha representades les entitats tossenques.

- Iniciació en període de proves de la Televisió de Tossa.

- Inici de les obres del Pavelló Poliesportiu.

30.11.91

• DEBAT A LA CASA DE CULTURA: "L'AUTOVIA DE LA COSTA BRAVA"

Obertura: M. del Pilar Mundet i Torres; Presentació: Tomàs Pou i Viver; Ponències: Lluís Lago i Meléndez, Lluís Mestras i Perpinyà; Moderador: Manuel Herce i Vallejo.

1.12.91

• Els nens de l'Escola Pública Ignasi Ferré i Melé van celebrar una festa al Dancing Night.

13.12.91 - GRAN FESTA

• "UNA NIT PER VILA VELLA"

Amb l'actuació dels conjunts locals: Boira, Vent del Nord, Els àngels, Imperativo Legal, entre d'altres.

Casaments

DESEMBRE

Dia 6

Domènec González Bujio
amb Cristina Sánchez Gil

Dia 7

Francesc Trinidad Martínez
amb Roser Santané Mateu

OCTUBRE

Dia 5

Màrius Muñoz Rodríguez
amb Eva-Angelina Casco Bernis

Dia 19

Lluís-Àngel Díez Picó amb
Lourdes Prieto Díaz

Naixements

GABRIEL CARATTINI FERNANDEZ
Va nèixer el dia 28.10.91
Els seus pares són
Rafael Carattini i Maria Fernández

BELEN ALCAIDE VIZARRO
Va nèixer el dia 8.12.91
Els seus pares són
Francisco Alcaide i Encarnación Vizarro

MARC ROCA I BALLESTEROS
Va nèixer el dia 3.10.91
Els seus pares són
Antoni Roca i Anna Ballesteros

BRYAN MORENO PICAMAN
Va nèixer el dia 18.11.91
Els seus pares són
Julio Moreno i Rufi Picaman

Sabem que no són tots els naixements que han esdevingut al poble, però la nostra manca real d'informació ve de la negativa de la secretària del Jutjat de Pau per donar qualsevol informació d'aquest tema.

Defuncions

OCTUBRE

Dia 1: Maria Gotarra Roura, 82 anys
Dia 5: Isabel Ramos Meras, 62 anys

NOVEMBRE

Dia 1: Norbert Böttges, 49 anys
Dia 19: Antoni Ferrer Boada, 72 anys

DESEMBRE

Dia 11: Manuel Fonseca García, 90 anys
Dia 30: Rafel Puigdemont, 76 anys

Totes les persones que vulguin aparèixer dins la secció "El nostre poble" poden adreçar-se a la Casa de la Cultura Avinguda del Pelegrí - Tossa de Mar o posar-se en contacte amb la coordinació de la revista

amenitats

Un estudiant havia de demanar diners al seu pare però només podia pagar un telegrama de tres paraules. Va decidir enviar-li el següent escrit:

**S E N D
+ M O R E

M O N E Y**

Quants diners va demanar?

(Cada lletra té un valor diferent).
(Les lletres iguals tenen el mateix valor)

RESPOSTA: 10.652 ptes.
O = 0, M = 1, Y = 2, E = 5, N = 6, D = 7, R = 8, S = 9

.....

endevinalles

En un lloc hi havia un ruc
no l'han dat ni l'han venut,
ni s'ha mort ni l'han perdut
i enlloc no hi ha el ruc.

Senyora, us vinc a veure,
us porto gran voluntat:
poso els genolls en terra
per a tapar-hi el forat.

Sóc a casa del ric,
sóc a casa del pobre,
sóc quadrúped sense ésser animal
i sempre haig d'estar dret.

Què és allò que neix a fora,
sense permís entra a casa
i sense dir-li si és servida
s'asseu a la teva taula?

Ase - Bota - Cadira - mosca

refranys de pescadors i mariners

- "La mar és una femella que no deixa anar qui s'acotxa amb ella"
- "La mar i les dones mirades de lluny són bones".
- "Si la mar fa flor de llavor, l'endemà bon llevató"
- "Si el patró és vell i la patrona no, més pesca la patrona que el patró"
- "El patró vertader embarca el primer i desembarca el darrer"
- "Quan sentis la gavina cantar, procura desembarcar."
- "Quan la gavina fa el cargol, mestral remou"

.....

què fan els animals?

El miol del gat
el lladrar del gos

(1) el ..... del colom	riclejar	(A)
(2) l' ..... de la gallina	escataineig	(B)
(3) l' ..... de la perdiu	raucar	(C)
(4) el ..... de les guatlles	parrupeig	(D)
(5) el ..... de les granotes	escotxinar	(E)
(6) el ..... dels grills	jauquejar	(F)

1-D, 2-B, 3-E, 4-F, 5-C, 6-A

EN CATALÀ, SI US PLAU

Banyoles, 18 de novembre de 1991

Al Director General de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV):

Benvolgut senyor:

Us escric perquè –si podeu– em doneu raó d'un fet des del meu punt de vista força greu. Fa referència a la nostra pobra llengua i a la seva situació de total desavantatge respecte de l'espanyola. Els fets són els següents: Arribo a casa –ara no fa gaire–, la meua filla de 6 anys connecta el televisor i sintonitza TV3. Fan "El Club Super-3. Fins aquí tot va bé... Doncs no tant perquè la publicitat que s'ha d'empassar consisteix en 8 anuncis, SET del quals són en llengua espanyola...! Potser ha estat una casualitat, cosa que també seria preocupant... També admeteu publicitat en llengua espanyola a la ràdio... I pel que sembla en augment...

La qüestió se m'agreuja si penso en la feina que puc fer amb els meus alumnes –sóc professor d'EGB i treballo amb nois i noies de 8è curs–, davant d'un enemic tan poderós com la televisió... I més si és la televisió de Catalunya... Quina explicació dono?

Si la cosa segueix així, segur que els nens i nenes catalans

sabran distingir QUINA llengua els convé més d'aprendre... i no s'equivocaran. Ja sé que per uns quants anuncis no n'hi ha per a tant... Però penseu que el que diu la televisió, és llei per a ells i per a molta altra gent, no us ho haig pas d'explicar jo, això, bé prou que n'esteu assabentat...

Senyor, m'agradaria conèixer la raó per la qual, cada vegada amb més insistència, se'ns obliga a engolir publicitat en llengua espanyola des de la "nostra" televisió i des de la "nostra ràdio". És que no es ven en català? No teniu poder per decidir la llengua que cal emprar? És tot un engany? Potser no interessa conservar viva aquesta herència històrica? Que li faltin paraules a la Llengua Catalana? No va prou bé per expressar tot allò que convingui? Sou dels que pensen que al cap i a la fi el que importa és entendre'ns, i si hem de canviar de llengua, en canviem i no en fem problema?

Us demano disculpes si en alguna afirmació us he molestat, però és que no comprenc la política lingüística de la CCRTV que opino que fa –i farà– molt de mal... QUI la decideix?

Us dono les gràcies avançades per la vostra resposta.

Atentament,

JOSEP MARTÍ CRUANYES

RESPOSTA DE LA CORPORACIÓ CATALANA DE RÀDIO I TELEVISIÓ (TV3)

Benvolgut Sr. Martí,

Acuso rebut de la seva carta de 18 de novembre.

Entenem molt bé la preocupació que vostè sent per la publicitat en llengua castellana a Televisió de Catalunya, si bé, segons podrà veure en el quadre que adjunt li trameto, es mou dins uns percentatges normals si tenim en compte la co-oficialitat de les dues llengües que ve donada per llei.

Una altra qüestió: hi ha moltes agències de publicitat que tenen la seu a Madrid i que produeixen els anuncis en castellà per a totes les televisions. Això fa que sigui difícil fer-los gastar un sobre-cost per a produir l'espot també en català. Nosaltres fem el màxim per argumentar la necessitat de que els anuncis a Televisió de Catalunya siguin en la nostra llengua, i ho continuarem fent.

Ben cordialment,

JOAN GRANADOS I DURAN

NUMERO D'ESPOTS EMESOS

ANY 1990	CATALÀ	%	CASTELLÀ	%	TOTAL	ANY 1991	CATALÀ	%	CASTELLÀ	%	TOTAL
GENER	2.896	94,86	157	5,14	3.053	GENER	3.139	94,64	178	5,36	3.317
FEBRER	3.108	91,07	305	8,93	3.413	FEBRER	3.418	93,62	233	6,38	3.651
MARÇ	4.192	86,14	675	13,86	4.867	MARÇ	4.309	88,87	540	11,13	4.849
ABRIL	4.363	90,15	477	9,85	4.840	ABRIL	5.640	88,57	728	11,43	6.368
MAIG	6.294	90,05	696	9,95	6.990	MAIG	5.242	83,58	1.030	16,42	6.272
JUNY	4.862	86,41	765	13,59	5.627	JUNY	5.538	84,16	1.042	15,84	6.580
JULIOL	2.019	78,50	553	21,50	2.572	JULIOL	2.522	81,80	561	18,20	3.083
AGOST	875	85,96	143	14,04	1.018	AGOST	1.408	90,43	149	9,57	1.557
SETEMBRE	2.729	87,64	385	12,36	3.114	SETEMBRE	2.552	89,07	313	10,93	2.865
OCTUBRE	5.262	84,01	1.002	15,99	6.264	OCTUBRE	5.031	85,10	881	14,90	5.912
NOVEMBRE	5.413	85,19	941	14,81	6.354						
DESEMBRE	5.408	78,02	1.524	21,98	6.932						

ESPOTS EMESOS CATALÀ / CASTELLÀ 1991

	CATALÀ		CASTELLÀ		% mitjana fins a...	
					CATALÀ	CASTELLÀ
GENER						
FEBRER	10.866	91,95%	951	8,05%		
MARÇ					91,95	8,05
ABRIL	5.640	88,57%	728	11,43%	90,77	9,23
MAIG	5.240	83,58%	1.030	16,42%	88,92	11,08
JUNY	5.538	84,16%	1.042	15,84%	87,91	12,09
JULIOL	2.522	81,80%	561	18,20%	87,36	12,64
AGOST	1.408	90,43%	149	9,57%	87,50	12,50
SETEMBRE	2.552	89,07%	313	10,93%	87,61	12,39
OCTUBRE	5.031	85,10%	881	14,90%	87,28	12,72

Llum de teia

La tradició de posar es fasters de teia penjats a sa muralla es remunta molts anys enrera, quan com avui la processó de Sant Vicenç passava agermanada amb Sant Sebastià i el Pare Pelegrí, que tradicionalment solament estava composta per homes portant cadascun una atxa. Quan vaig

SANT SEBASTIÀ DEL MIRACLE. FOTO J. MORÉ

esbrinar l'origen d'es focs de teia, o sigui, es fasters, vaig parlar amb en Jaume Ros, que és el pescador més vell de Tossa, nascut el quinze de febrer de 1897. M'explicava que ell de petit per la diada del Pelegrí, sempre els havia vist encesos a sa muralla, i seguia dient-me que ell de jove havia anat a pescar agulles amb un faster de teia a la popa d'es bussí (1920) per grumejar es peix. Igualment en una ocasió fa alguns anys en 'Lluisito", E.P.D., m'havia explicat que anaven a pescar amb ses xàvegues i portaven el mateix sistema a la popa d'es bussí: un faster encès de teia per fer claror (imagineu-vos la quantitat de peix que hi havia d'haver).

Però l'origen d'es fasters de teia de ses muralles que recorden l'Edat Mitjana, probablement ja provenen del temps de la pesta de l'any 1400. També na Gràcia Comas, veïna dels meus avis de tota la vida, em deia que la seva mare li explicava per tradició dels seus avis, que es focs d'es fasters que es posen a sa muralla per la processó, era el símbol que representava antigament que després de la pesta de l'any 1400 es cremaven totes ses deixalles, robes i utensilis d'es malalts morts a causa de la malaïda pesta.

Com ara, es fasters es posaven un al costat de la portalada de Vila Vella, del que se'n cuidaven a Can Pitu Santané; un altre a davant de Can Ditu (casa del meus avis), i l'altre al costat de la torre de davant de Can Simon, que també se'n cuidaven a ca els meus avis, E.P.D..

Així, quan encenen els fasters al punt de passar la processó, aixequen una gran flamarada, com també claror i escalfor, oferint al cel la gran llum d'una atxa, que el poble de Tossa amb fe i humilitat ofereix a Déu Nostre Senyor i a Sant Sebastià per haver-nos lliurat de la pesta.

JOAN JOSEP RIBAS I COSTUMERO

L'ESCLAT DE LA LLUM DELS TRES FASTERS.
FOTO J. MORÉ

UMPAH - PAH

S

i l'equip de repòrters de "Turissa" fos més professional, els productes que oferiria als lectors serien seriosos i exactes. Però per això mateix, per la nostra falta de circumspecció, ara us

els d'Umpah-Pah eren als camerinos i hi vam anar de seguida, però llavors ja no eren hores per fer una entrevista convencional, o sigui que, seguint les suggerències d'en Jordi Gimbernat, vam estripar el paper de les preguntes -les preguntes de totes les

- Adrià Puntí -

podem presentar les coses tal com ragen, que també és maco.

Aquest dia, per exemple, hi va haver un cert descontrol. Havíem quedat amb els d'Umpah-Pah al vespre, a les Antigues Casernes de Girona -ells havien de provar el so per al concert de la nit, amb ja t'ho diré i Parriana-, i només d'arribar-hi ja ens van fer saber que l'hora bona era les sis, no les vuit. Van regatejar una mica i vam quedar que ens trobaríem als camerinos a les onze. Com que teníem un parell d'hores mortes, nosaltres vam anar a sopar a un bar brutot de la carretera de Barcelona, i després encara vam tenir de passar per la barra de les Casernes.

I sí, sí, a les onze vam entrar als camerinos. Només hi vam trobar els de Parriana, que, per cert, ens van dir que havien trigat molt a cobrar els quaranta bitllets de la festa de Sant Grau. Al cap d'una estona vam tornar, decebuts, a la barra.

En fi, resulta que passada la mitjanit vam saber que

entrevistes: influències, projectes...- i, amb ell i l'Adrià Puntí, ens vam asseure a parlar de Jamaica.

'El primer que vam fer quan vam arribar a Montego va ser anar a buscar les maletes, perquè les havíem perdut a Miami. Potser algun narcotraficant colombià ens les va robar. Al mateix aeroport, en un accés, hi ha unes grans imatges d'en Bob Marley, en Jimmy Cliff, etc..., i allà ens hi vam fer una foto. Després ens vam fumar un porro, és clar.'

Però aquesta arribada fulgurant només va ser l'inici d'una intensa incursió en aquesta illa turística i selvàtica. L'Amèrica profunda és això: 'Primer ens vam deixar fotre una mica amb el canvi...allà sempre miren d'estafar-te en tot. Llavors ens vam parar en una barraca de la carretera. Allà, al cantó de les carreteres hi ha ple de barraques de fusta. A la part de darrera hi dormen ells i a la de davant hi ha una barra on venen begudes, samarretes, i hi fan tràfic de marihuana, coca, dones...Però no en vam tastar. En una gasoliner-

Un repòrter, Adrià Puntí i Jordi Gimbernà

ra també vam trobar un ionqui i li vam preguntar on era l'hotel, però ni ens va contestar."

Jamaica és al Carib. És un mar estrany, aquest. S'hi banyen en Fidel i els cubans de Miami, els matrimonis europeus i els morts de gana haitians, els infeliços nicaragüencs i els nord-americans de Puerto Rico. Per tant, que ningú esperi trobar un paradís a Jamaica.

"És un país superpobre. Aquí en tenim una visió

Francesc Terrades

idealitzada. Quan veuen que ets blanc, estranger, ja et vénen al darrera per treure't algun calé i t'estan a sobre tot el dia. El que has de fer és entendre una mica la seva mentalitat, és un altre rotllo. A Jamaica hi ha molta gent que pidola i també molts venedors de marihuana."

¿I d'en Bob Marley, el nostre ídol de les xapes, dels pedaços, de les samarretes, dels adhesius per al cotxe, de les fotos per a la carpeta...què?

"Sí, vam anar a veure la tomba d'en Bob Marley, al

Adrià Puntí, Jordi Gimbernà i Francesc Terrades

mig de l'illa, a la part de les muntanyes. Allà hi ha la Bob Marley Foundation, que són una gent que et treuen tota la 'guita" que portes i més. Tot és molt comercial i descafeïnat. Imagina't, fan allò típic de dir: "En aquesta cadira hi va seure un dia i hi va compondre el Talkin Blues o aquest arbre el va plantar un dia que estava deprimit!.

Sap greu per als que s'imaginaven una altra cosa, eh? La vida és dura, ja se sap. Però, endavant. L'Adrià i en Jordi també ens van parlar del vídeo que hi van enregistrar:

"L'han tret poc per TV3. Potser el que passa és que tenen massa oferta de vídeos. Però la veritat, haver de trencar-te el coco amb l'ara posa't així i ara de l'altra manera només perquè s'embutxaquin les peles els de la casa discogràfica...Però bé, almenys hem estat a Jamaica. La pròxima vegada mirarem d'anar a les illes Seychelles o als Apalatxes."

Sobre el nou disc també van deixar anar alguna coseta: "Pel febrer entrarem a gravar. El deurem treure per la primavera. Per això no hem pogut venir a Tossa, perquè Sant Vicenç és més tard del dia 15 i a partir d'aquest dia ja no actuarem més fins al 15 de març."

I aquest disc tindrà gaires novetats? Aquí ja van

començar a dir coses estranyes. Per exemple, en Jordi: "El segon disc serà una continuació del primer, perquè som nosaltres els que toquem, però no hi tindrà res a veure musicalment. Continuarà en la mateixa línia elèctrica, però barrejant-hi alguns elements diferents."

L'Adrià va dir: "Tindrà una continuïtat, però hi haurà canvis, canvis radicals. Si vols el puc dir alguns títols de cançons: "Migranya" (o "Migranyilla", encara no ho sabem), "El Jardí dels préstecs" i "El bulevard del xiprer". Ah, i no hi haurà "La catximba 2"

Però el que va ser divertit de veritat va ser quan se'ls va escapar una petita insinuació: "Potser hi haurà sorpreses lingüístiques, en aquest disc...".

-Eh? Què vol dir això, què? -vam preguntar els repòrters.

-No, no, no. -va contestar en Jordi-. Això sí que no es pot pas dir.

-Ja estem dient massa -va afegir-hi l'Adrià.

-Ah, això vol dir que cantareu en espanyol!

-(Jordi) No, no hem dit això! No hem dit això!

Pau Marquès

Jordi Guimbernat

-Però bé, sobre aquest tema què en penseu? Cantareu sempre en la mateixa llengua o no? Us han fet ofertes per cantar en espanyol?

-(Jordi) No. Però que consti que no hem dit això, eh? Res d'això.

-(Adrià) A Sant Dalmai es va veure que no sempre cantem igual. Per exemple, allà em sembla que no vaig cantar ni en català, perquè no em recordava de cap lletra i va sortir el que va sortir.

-Així que no em voleu dir de què es tracta, no?

-(Jordi) No, ja t'ho trobaràs. No, no. És que encara no és segur, aquest possible canvi, és una possibilitat. S'ha de sospesar.

-(Adrià) Potser hi haurà cors, un cor de gossos i un altre de grills.

I llavors es va acabar la xerrada, perquè era el torn d'Umpah-Pah. Els sis músics es van preparar i de seguida van saltar a l'escenari a fer "reggae" sota una nit freda i lluenta de mestral. Ens van dir, però, que quan hagin tret el disc hi tornem.

MARC AGUILAR i CORIS

JAMAICA SEGONS UMPAH-PAH —

— UMPAH-PAH - Adrià Puntí —